

Onsdagen den 10 mars

Kl. 19.30

Finansdebatt

Förhandlingarna leddes till en början av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Finansdebatt (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1975/76:20, näringsutskottets betänkande 1975/76:34 och skatteutskottets betänkande 1975/76:29.

Fru MARKLUND (vpk):

Fru talman! Jag hade före middagspausen tillfälle att i korthet beröra kvinnornas situation som en i mitt tycke viktig del av en finanspolitisk debatt. Diskussionen kring de frågorna hör till det som visar att ekonomisk politik för flertalet människor inte är en abstrakt värld av aktiekurser, skattkammarväxlar och balansräkningar. Ekonomisk politik är att hantera de problem som de arbetande själva dagligen brottas med. För unga och äldre, män och kvinnor, arbetslösa såväl som de som fruktar en kommande arbetslöshet, ja, för alla är arbetet en grundläggande fråga. Och jag skall i väsentlig mån utgå just ifrån den frågan.

Bekymren i nuet löper ut i tanken på framtiden. Politiker begår ofta misstaget att betrakta folkflertalet som kortsynta eller ointresserade av perspektiv. Tvärtom är det vanligen politikerna och regeringspolitiken som har korta perspektiv.

För dem som har vuxit upp med och engagerat sig för arbetarrörelsen har alltid nuets problem varit kopplade till bilden av ett nytt samhälle. När man kämpat mot arbetslösheten har man format tanken på ett samhälle där det inte finns arbetslöshet, inga klasser, ingen könsdiskriminering.

Inför tilltagande arbetslöshet, inför miljökris, vårdkris och sociala problem frågar sig allt fler: Var det denna utlevade kapitalism, understödd av staten, som skulle vara målet för arbetarrörelsens pionjärer? Och ur tvivlet stiger medvetandet om ett kvalitativt nytt samhälle, ett nytt, socialistiskt samhällssystem. Mot den bakgrunden skall jag också här ställa frågan: Vilka större tendenser kan man se utifrån nuet och hur ter de sig i förhållandet till arbetarrörelsen klassiska, socialistiska mål?

Den stora 30-talsdepressionen innebar det största bakslaget hittills för kapitalismen. Ur kampen mot arbetslösheten steg också idéer om en omformning av samhället på sikt. Man skulle stimulera konsumtionen – inte bara för att övervinna arbetslösheten i nuet. Att höja de arbetandes konsumtionsstandard skulle också vara ett sätt att omfördela inkomster

från rika till fattiga. Sociala uppgifter för staten skulle inte bara lindra en akut nöd. De skulle också främja den kollektiva konsumtionen. De skulle bidra till omfördelningen. Genom att vara oberoende av konjunkturen kunde de hjälpa till att stabilisera sysselsättningen på en hög nivå. Allt skulle vara steg på vägen bort från det kapitalistiska samhällets ekonomi och maktfördelning.

Men vad händer med denna Keynes och Wigforss gamla tanke när nu kapitalismen inte växer som förr? Sysselsättningen sviktar. Den slutar öka. Utslagningen blir hårdare. Fler människor tvingas till förtidspension. Sjukskrivningarna ökar. Ungdomsarbetslösheten stiger. Antalet kvinnor som står i kö för att få arbete ökar.

Regeringen brukar berömma sig av att antalet sysselsatta ökat betydligt de senaste åren. Så är det inte. Statistiskt har de som kallas sysselsatta ökat mellan 1965 och 1974 med ca 260 000. Men av denna ökning beror en stor del på att främst sjukskrivningarna och annan frånvaro ökat. Antalet som verkligen är i arbete har de sista tio åren stigit med bara 70 000. Den grupp som ökat är deltidsarbetarna, de som inte kan få full försörjning. De har ökat med 200 000. Men heltidsarbetarnas antal har samtidigt minskat. Det betyder, att räknat i antal heltidsarbeten har sysselsättningen i realiteten gått tillbaka. Och tillbakagången blir än mer tydlig, när man ser att de som är sysselsatta i tillfälliga och otrygga AMS-arbeten ökat med 40 000.

Samtidigt med detta har den långsiktiga nivån på arbetslösheten och undersysselsättningen ökat. Fler människor har sysselsättningsproblem. Mer än hälften av de arbetslösa är kvinnor. Var tredje arbetslös är under 25 år. Den ekonomiska politik, som borgerliga och socialdemokrater i stort varit överens om, har inneburit att man tolererar arbetslöshet – och en ökande arbetslöshet – för att få kapitalismen att fungera.

Vad har detta betytt för den andra stora tanken i arbetarrörelsens gamla politik; att man skulle stimulera de breda folklagrens konsumtion och de sociala investeringarna för att på så sätt göra en omfördelning till de breda skiktens förmån?

Regeringens politiska grundsats är att bevara det privata kapitalets ställning. Annars fruktar man att arbetslösheten blir ännu större. Därför har statens roll alltmer blivit att stödja storföretagen på olika sätt. 11 miljarder kronor läggs i dag årligen ut av staten i direkta stöd till företagen. Storföretagen är de stora understödstagarna i samhället.

Det är denna stödpolitik åt storföretagen, som drivit på inflationen. Inflationen är verkligen inte något som beror på lönerna. Lönerna har stigit mycket mindre än både de privata investeringarna och stödet åt storföretagen. När regeringen skyller inflationen på de arbetandes löner, är det bara för att slå ner modet på dem. Man för samma taktik som Svenska arbetsgivareföreningen. Man är i det läget att man måste hindra det privatkapitalistiska systemet att råka i djupare kris. Därför måste man understödja kapitalet och hålla tillbaka lönerna.

Tvånget att understödja kapitalet har gjort att den gamla omfördel-

ningspolitiken brutit samman. I dag är det kapitalet som gynnas, och de arbetande som hålls tillbaka. En oroande tendens gör sig gällande i den ekonomiska fördelningen i samhället – en tendens till de arbetandes direkta nackdel.

Tendensen under 1970-talet visar att det är de privata kapitalinvesteringarna som släppts fram. De har stigit med nästan 70 %. Men de kommunala investeringarna – de som väsentligen sker i olika former av social service till de breda lagren – har bara stigit med 20 %. Räknat i pengar har privatinvesteringarna stigit fyra gånger så mycket som de kommunala investeringarna. Och lönerna då, som av både regering och borgerliga utnämnts till boven i inflationsekonomin? De har stigit betydligt mindre än de privata investeringarna och betydligt mindre än den totala produktionens värde. Lönernas andel i det totala fördelningsschemat har minskat. Satsningarna på kommunal service har också minskat i andel.

Samma tendens visar sig när det gäller skatterna. Den gamla tanken från 1930-talet var att med skatter och statsutgifter söka omfördela från rika till fattiga. Det krävde givetvis att de direkta inkomstskatterna, den progressiva statsskatten liksom skatterna på bolagen hade stor tyngd. Men så är det inte i dag. Den överväldigande merparten av skatterna tas ut i form av moms eller kommunalskatt. Det är skatter som drabbar de breda skikten och sparar bolagen. Samtidigt har bolagen fått en växande rad av nya förmåner. Hela omfördelningstanken är alltså övergiven. De sociala utgifterna betalas nu av de breda lagren själva, medan bolagen slipper undan. Bolagen betalar bara 3 % av kommunalskatterna. Momsen slår hårt på varenda vara i de arbetandes dagliga inköp.

Målet måste vara att minska momsen. Uppgiften måste vara att stödja kommunerna för att hålla den tungt drabbande kommunalskatten tillbaka. Ett nytt skattesystem med en enda skatt måste införas, en skatt som ger en social omfördelning till de breda folklagens förmån.

Kapitalismen kan inte upphäva arbetslösheten. Den skapar ständigt ny arbetslöshet och mer utslagning. Den måste ständigt understödjas med skattemedel för att inte kapsejsa. Det går inte att lösa arbetslöshetsfrågan med tillfälliga beredskapsarbeten, tillfälliga understöd, tillfällig utbildning. Det måste till en plan, ett perspektiv.

Låt oss göra ett räknestycke. Om alla arbetslösa skall ha arbete, om alla undersysselsatta skall ha fullt arbete, om kvinnornas ekonomiska frigörelse skall helt genomföras – då behövs nära 900 000 heltidsarbeten fram till 1990. Detta skall jämföras med dagens situation: antalet heltidsarbeten står stilla. Så stort är problemet. Så allvarig är tendensen i förhållande till det som skulle behövas.

Vad skall då göras för det här jättelika problemets lösning?

Man har AP-fonderna. De ligger nu där och hotar att minska i värde, och med det hotas framtidens pensioner. Vpk säger: Ta av AP-fonderna. Bygg upp ett nät av statliga industrier. Låt dessa industrier arbeta med avancerad framtidsbetonad produktion, som inte ensidigt ansluter sig

till kommersialism och pryltillverkning. Låt dem bidra till en förskjutning i sammansättningen av landets industrier i riktning mot högre yrkeskunnande, större förädling, sparsammare energiförbrukning och socialt inriktad konsumtion.

Vpk säger: Lägg upp ett program för upprustning av järnvägar och kollektivtrafik till högsta tekniska kapacitet. Det skapar arbete åt industrin. Det effektiviserar transporterna. Det dämpar privatbilismen och hushållar bättre med energin.

Vpk säger vidare: Lägg upp ett program för att bekämpa de sociala och miljömässiga eftersläpningarna i samhället. Ett program som ökar den sociala konsumtionens andel. Ett program som omfördelar inkomster till de breda lagrens förmån. Ett program som ger meningsfyllda uppgifter åt ett brett urval arbetande: byggnadsarbetare, tekniker, socialarbetare.

Vpk säger också: Genomför förkortning av den allmänna arbetstiden till först sju, sedan sex timmar! Det är en social och sysselsättningspolitisk nödvändighet.

Det har tidigare i dagens debatt inte blivit någon egentlig skjuts på diskussionen om Stålverk 80. Man vill som strutsen gömma huvudet i sanden för att slippa från de protester och de uttryck för allvarlig oro hos befolkningen i hela Norrbotten som demonstrerats de senaste dagarna. Vi kritiserar det spel i det fördolda som har förts kring Stålverk 80. Har man gett ett löfte om en sådan industriell satsning i en bygd som hör till de mest arbetslöshetsdrabbade, får man också infria det. Planering får inte gå till på det sätt som skett beträffande NJA.

Kravet på en utbyggnad av Norrbottens Järnverk och kravet på ett förverkligande av planerna på Stålverk 80 enligt det ursprungliga programmet har djup förankring i Norrbotten. I vpk ser vi det som ett led i det breda program som måste bli något mera än en kamp mot arbetslösheten i nuet. Låt det bli vad det nödvändigtvis måste bli, ett program för en omvandling till ett samhälle där alla har arbete och där man inte bara arbetar för det egna checkhäftet utan för ett socialt mål. Ett samhälle, där människan utvecklar nya, medvetna behov och förbrukningen inte är självändamål och verklighetsflykt. Ett samhälle, där den blinda profitsträvan är avskaffad som ekonomins ledstjärna och ersatt med medveten hushållning för att uppnå sociala mål. Ett samhälle, där de demokratiska fri- och rättigheterna utsträcks och fördjupas på alla områden i samhället. Ett samhälle, där ett starkt och levande lokalt arbetarstyre utgör den grund från vilken formuleringen av de långsiktiga och planmässiga sociala målsättningarna utgår.

Ett sådant samhälle är ingen dimmig utopi, som skall användas i festtal. Det är i stället en social nödvändighet. En nödvändighet stigen direkt ur den arbetande människans vardag, formad av den problematik man dagligen upplever. Ett mål för en arbetarrörelse som är mån om sin historiska uppgift.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Det har sagts mycket i dag, och jag skall försöka undvika upprepningar. Jag skall inledningsvis lägga några kritiska synpunkter på de tal som har hållits här.

Fru Marklund! I förmiddags hörde vi herr Fälldin tala om 400 000 nya jobb. Nu klippte Eivor Marklund till med 900 000 nya jobb. Hade vi haft skp i kammaren hade det väl krävt 1 200 000 nya jobb – i försvaret. Men det partiet är dess bättre inte i kammaren.

Det har fällts en del ideologiska kommentarer. Man har enligt traditionellt mått talat mycket om centralstyrning, tvång, otrygghet, socialisering och socialdemokratins alla onda planer. Låt mig ett ögonblick tala om människor. Vi har en varvskris i Göteborg, som till stor del är en följd av en internationell kris, bl. a. en oljekris. När vi skulle hantera varvskrisen försvann snabbt liberala och kapitalistiska principer dädan. Vi kunde naturligtvis ha sagt oss att vi har en privat företagsamhet i landet och att marknadskrafterna verkar på det här sättet, så att marknadshushållningen får slå hårt och företagen får läggas ner, människorna som arbetar i varven – tiotusentals människor samt alla underleverantörer m. fl. – får slå igen sina företag eller hitta på någon annan sysselsättning. Eller också kunde vi säga oss att det här är så viktigt för svensk industri och framför allt för människorna både där nere och på alla andra platser i landet att vi måste gå in med all kraft för att försöka lösa problemen och röja upp läget. Det är det som vi har gjort. Vi har inte drivits fram av något slags dogmatisk socialiseringsiver eller av någon önskan att till varje pris lägga större delar av näringslivet under statens ägande eller kontroll, utan det har skett av hänsyn till sysselsättningen och människornas trygghet. Detta har varit en förutsättning. Långt uppe i Värmland har jag träffat småföretagare som sagt att de hade byggt upp hela sin verksamhet som underleverantörer till varven, och föll varven, föll också deras företag. De emotsåg därför med yttersta iver att staten skulle gå in i varven och ta på sig den utomordentligt svåra uppgiften att vara med om att klara omställningskrisen och undanröja svårigheterna vid varven.

Dessa besvärligheter var en följd – i mycket i alla fall – av den internationella marknaden, oljekrisen, svårigheterna att sälja båtar och nedbantningen av varvsindustrin totalt sett. De begränsar sig inte heller bara till varven. Jag tror det går åt 30 000 ton stål för att bygga en båt. Det är klart att den krissituationen har haft sina följdverkningar för stålindustrin världen över och föranlett den att justera sina planer. Hela oljekrisen och allt vad den medförde har också haft sina följdverkningar för stålindustrin i vårt land. När det gäller den stålindustri som vi redan har i det här landet och den som vi ämnar bygga upp i Norrbotten har allt detta fått två olika konsekvenser. För det första har det blivit mycket kraftiga fördyringar, vilket inte alls är någonting unikt för det stålverket eller för andra stålverk eller annan företagsamhet, utan som har drabbat alla nybyggnader över hela världen i precis samma mån men som na-

turligtvis försämrar deras konkurrenskraft i förhållande till gamla stålverk, som är byggda i ett annat kostnadsläge. För det andra kom också hela den svenska stålindustrin i ett annat läge. Inför sina svårigheter insåg de mellansvenska stålverken att man här måste gå samman och vända sig till staten för att resonera om vad som skulle kunna göras för att lägga en stabil grund för framtiden för den basindustri för hela landet som stålindustrin är.

Jag skall inte alls här ta upp någon utförlig diskussion om Stålverk 80 – vi kommer till det så småningom – men jag skall ändå göra ett par små principiella kommentarer.

Varför diskuterar ni en ändring av planerna? Så frågar man och höjer anklagande fingret, samtidigt som man i nästa andetag klagar över stelbentheten i planeringen. För mig är det självklart att planeringen måste vara sådan att den kan förändras när förutsättningarna förändras. Här har de förändrats, och då får vi göra det.

Det viktigaste i en sådan här situation är ju att staten visar handlingskraft och förmåga att anpassa planer till en förändrad verklighet i oljekrisens och stålkrisens spår. Det skall man göra utan några prestigebyggnader eller annat.

En stålindustri som för en del år sedan var väldigt kritisk mot det här projektet har nu kommit och sagt: Låt oss gå samman i den svenska stålindustrin över huvud taget, låt oss se till att det här verket infogas som en integrerad del i den svenska stålindustrin!

Vem är det som ändrat sig? Det är betydelselöst i och för sig, men det har skett på flera håll. Det betydelsefulla är att man går samman och ser vår stålindustri som en enhet, som en väsentlig förutsättning för vårt fortsatta ekonomiska framåtskridande.

Det är klart att för oss är inte det väsentliga tonantal och produktutförning och sådant där, eller att söka den ur lönsamhetssynpunkt bästa lösningen. Det väsentliga är viljan att lösa ett stort regionalpolitiskt och sysselsättningspolitiskt problem. Där har man gått in, där har man ingett människorna förhoppningar och förväntningar, och dem skall man inte svika.

Vi får ju många tillfällen att diskutera Stålverk 80, men som en minniuertyr var det ändå intressant att lyssna till herrarna i dag. Ni hade två möjligheter: antingen kunde ni tala om människorna och deras behov av trygghet och jobb och om bygdens behov av liv och växtkraft, eller också kunde ni välja metoden att ösa er oviljas skålar över staten och näringspolitiken och socialdemokratien och företagsamheten. Ni valde – och det var på sitt sätt avslöjande – den andra metoden, att se det här som ett möjligt ideologiskt och politiskt angreppsmål i stället för att betrakta det som en för människorna och deras sysselsättning avgörande fråga.

Det ger mig anledning till den deklARATIONEN att vi står fast vid vår målsättning att bygga ett stort stålämnesverk i Luleå, som skall ge den avsedda sysselsättningen och de planerade regionalpolitiska effekterna.

Vi står självfallet öppna för att ändra det projektet så att det får bästa möjliga produktionsmässiga och kostnadsmissiga utformning. Där ligger inga bindningar eller dogmer eller prestigehänsyn i vägen. Men den här lilla uvertyren visar att det ändå är socialdemokratin som människorna kan lita på. De vet att det är deras krav på sysselsättning och trygghet som vi alltid kommer att sätta främst, inte dogmerna och de partipolitiska turerna och de mer eller mindre uppblåsta angreppen.

De här fallen är intressanta, för de gäller i stort sett samma sak. En internationell kris för varven och stålhanteringen, som är nära lierade, sköljer in över våra gränser. I det ena fallet står vi inför att värna sysselsättningen i en region där man är van vid gott om jobb – och där går vi in med full kraft. I det andra fallet gäller det att öka sysselsättningen i en region som har lidit hårt och där man sannerligen inte är van vid gott om jobb. Och i båda fallen är det människornas vardag som står i centrum för vårt tänkande och vårt handlande – sysselsättningen, tryggheten.

Att säga att "här satsar ni på stora företag, på varven och ett stålverk", som om detta skulle innebära något slags förkärlek för stora företag, är ju meningslöst. Det är där som statliga insatser får de stora effekterna, om man skall genomföra ett stort projekt som ingen annan klarar av. Men det är ju tusentals småföretagare som därav får sin bärgning som underleverantörer. Mer än av fagra ord och tillfälliga subventioner är de betjänta av en avsättning för sina produkter.

Låt mig fortsätta med några små observationer. Herr Ahlmark gjorde ett slags ideologisk markering mot socialdemokratin. Det är intressant, för herr Ahlmark är ju anhängare av kapitalismen rent definitionsmässigt. Han är anhängare av marknadshushållningen och liberalismen och alla dessa ting. De skall styra. Men denna kapitalism finns ju i verkligheten i hela världen, och den går fram som en juggernaut över världen med de multinationella företagen i spetsen. Och kapitalismen har denna inboende koncentrationstendens. Det är inte bara Karl Marx som har upptäckt detta – i ett tidigt skede – utan det har alla samhällsforskare därefter upptäckt. Den har alltså denna väldiga koncentrationstendens, och den leder till svåra verkningar för sysselsättningen, till svåra sociala verkningar för människorna. När marknaden och det stora kapitalet styr, blir det ensidigt lönsamhetsberäkningarna och de kommersiella intressena som kommer i förgrunden. Då riskerar människorna att krossas under denna juggernaut.

Vad gör herr Ahlmark åt detta? Liksom – utan jämförelse i övrigt – perserkonungen Xerxes piskar han vågorna allt vad han orkar, utan att kunna göra ett dugg åt stormen. Det går bra att skälla på stora företag. Hans företrädare i ämbetet Bertil Ohlin sade en gång när han diskuterade ideologi, att det svenska bolagssystemet förutsätter en koncentration av inflytande till ett begränsat antal personer kring styrelsen. Det ligger i hela kapitalismens natur att den fungerar så. Det är ingen så att säga fri marknad. Och så skäller herr Ahlmark på oss för att detta sker.

Jag har varit utsatt för ett citat från något som jag påstås ha sagt. Jag lyckades äntligen leta reda på citatet, och då fann jag att jag hade sagt i en intervju att i den svenska blandekonomin finns det utrymme för duktiga och initiativkraftiga människor inom den enskilda företagsamheten, och det tycker jag att vi skall ha råd med. Men detta blir något slags tecken på att jag gillar skapandet av imperier av kapitalister.

Sedan herr Ahlmark har piskat vågorna tillräckligt, vad kommer han med? Jo, han kommer med en massa förslag om att staten med lagstiftning skall ingripa mot de stora företagen i strid mot den liberala marknadshushållningens principer. Det var en rad lagstiftningsåtgärder mot "multisarna" och mot fusioner och det ena med det andra. Det skall vi väl titta på – vi är ganska odogmatiska. Men det är med detta som med det som man höll på med vid sekelskiftet i Amerika. Man skällde på järnvägsbaronerna och det där, men det blev ju inte så mycket, eftersom de var helt inbyggda i systemet och man icke förmådde organisera löntagarna till en motkraft mot systemet. Då blev det så mycket kosmetika – i stället för tänder – i kampen mot kapitalismens avarter.

Jag har sagt att skall man komma åt kapitalismen, då måste man gå två vägar. Man måste bygga ut löntagarinflytandet över ekonomin, bygga på löntagarnas solidaritet, på deras vilja att ta ansvar och på deras *förmåga* att ta ansvar. Herr Bohman brukar säga att löntagarna sover illa om nätterna ifall de skall ta ansvar för företagen. Men om metallarbetarna vid Eriksberg sov dåligt om natten, så berodde det snarare på att de kände detta stora ansvar för sitt varvs fortsättning och framtid.

Det är den ena vägen. Detta håller vi på med – där ligger tyngdpunkten f. n. i hela vår politik. Men det räcker icke med detta lokalt från basen uppbyggda löntagarinflytande. Skall vi över huvud taget få en demokratisk ekonomi måste samhället gå in på centrala områden med planering. Vi klarar icke miljöproblemen med löntagarinflytande, hur gärna vi än skulle vilja, utan vi måste gå in med samhällets medel. Vi klarar icke den regionala fördelningen. Vi klarar icke inkomstfördelningen och sysselsättningen i stort. Vi måste också ha ett handlingskraftigt samhälle, under medborgarnas kontroll. Det är ekonomisk demokrati.

Mycket av det herr Ahlmark säger kan man ta fasta på – det kanske kan bli något av det. Men herr Ahlmark talar om att skapa sociala reformer utan socialism. Det verkar som om folkpartiet är ute för att skapa en kapitalism utan kapitalister – men sådana djur finns inte alltså!

Nu pågår det en väldig debatt om småföretagen. Jag har en känsla av att de borgerliga partierna slåss som bandhundar om SIFO-procenten i vad gäller småföretagarnas röster. Herr Bohman har mest förtroende och centern har mest småföretagare men håller på att förlora dem till folkpartiet och det ena med det andra. Det verkar som om vi i denna i och för sig ädla tävlan – och den kan jag förstå – skulle få vara något slags ställföreträdande dummy eller vad det heter. Alltså: dessa partier tävlar mot varandra genom att skälla på socialdemokratin. Den som skäller värst plockar en poäng, och så slipper man skälla på varandra.

Jag tycker i alla fall detta är orättvist av flera skäl.

För det första är det fel att spela ut stora och små företag mot varandra, för de är beroende av varandra. Våra småföretag är ju småputtar i det internationella perspektivet, och de måste vara så pass stora som de är för att ha en chans att klara sig i konkurrensen. Vi kan inte slå sönder den produktionsstrukturen, och det är väldigt bra om man har denna växelverkan mellan stora och små företag.

För det andra ligger hela tyngdpunkten i vårt stöd till näringslivet – som Eivor Marklund tycker så illa om – på småföretagen. Vi prioriterar ju småföretagen i vår näringspolitik – det är alldeles klart. Vi vet vad som satsas på alla mellanhandsinstitut och kreditinstitut, på utbildningsstöd och sysselsättningsstöd. Och av anslagen till lokaliseringspolitiken har 70 % gått till småföretagen – det rör sig om 2–3 miljarder. Det är bara det att de rubrikskapande insatserna av typen varvskris gäller stora företag, men den stora mängden av statliga stödinsatser går till de små företagen. Det ligger också ett visst berättigande i detta, för de behöver hjälp, och vi behöver en rik flora av små företag för att få balans i samhället.

Det är alltså en felaktig verklighetsbeskrivning. Ni kan väl skälla på varandra i stället för att gå vägen via oss socialdemokrater. Vi tycker mycket bra om småföretagen, och det skall vi fortsätta med att göra. Jag har ofta varit med småföretagare på konferenser och vet därför att de har en del besvärliga problem, t. ex. företagsöverlåtelsen vid arvsskifte och liknande. Det håller vi nu på att se över. Vi tycker också att vi bör hjälpa dem till bättre kreditmöjligheter och liknande. Malmöhus läns företagareförening har i en utredning gjort jämförelser mellan 124 mindre företag i Malmöhus län och 70 börsnoterade företag, och av den utredningen framgår att de börsnoterade företagen visserligen hade bättre soliditet, men de mindre företagen hade högre vinster, bättre omsättningsökning, bättre sysselsättningsutveckling och högre investeringar. Jag har därför absolut ingenting emot att stödja småföretagen.

Herr Fälldin förklarade att här går alla socialdemokrater ut och säger att centern vill ha 400 000 nya jobb utan elektrisk ström, och han påstod att det var jag som hade myntat den frasen. Det är alldeles fel, och det är att göra mig alltför stor ära. Det är ju centern själv som har gjort det. Självaste "supercenterideolusken" herr Sjönell har sagt att det finns inget samband mellan energi och sysselsättning. Det är bara en enkel demagogi som socialdemokraterna kör med att det finns ett sådant samband. I centerns partimotion står också att det inte finns något samband mellan energi och sysselsättning. Och då har jag i all blygsamhet försökt översätta detta till ett enkelt språk och sagt, att centern tydligen tror att det kan bli 400 000 nya jobb utan elektrisk ström. Det har ni alltså hittat på själva; ni skall inte ge mig beröm för det.

Däremot är det sakligt oriktigt. Ni brukar köra med de aktuella siffrorna på energiförsörjningen, och där har industrins elektricitetsförbrukning gått ner. Men om man ser närmare på saken finner man att det är stora,

energikrävande basindustrierna som har upplevt en lågkonjunktur och därför dragit ner sin energiförbrukning. Och nu, när konjunkturerna börjar förbättras och stålet, massan, virket och malmen går upp igen, kommer energiförbrukningen att öka. Men just i det läget talar centern om att stänga av strömbrytaren. Totalt sett går energiförbrukningen för hushållen och liknande upp mycket kraftigt och mycket starkare än enligt prognoserna, och därför gör vi allt vad vi kan för att spara energi. Det är därför vi driver energisparandet. Kärnkraften svarar i dag för ungefär 20 % av elkraftförsörjningen. Stäng av dessa 20 %, så får vi se vad som händer! Eller gå in i ett mejeri eller ett slakteri och stäng av strömbrytaren, så skall ni se om det finns något samband mellan energi och sysselsättning eller inte!

Nej, centern upplever här ett ohyggligt dilemma. Det är därför som herr Fällidin är så upprörd. Och jag förstår honom. Här har man ordnat till denna rävsax – lovat många nya jobb, 270 000 nya jobb i näringslivet, och sedan har man inte den elektriska strömmen. Man har i stället en brist på 40 % fram till 1985. Det är ju en hopplös situation. Med min begränsade erfarenhet har jag då aldrig varit med om att ett politiskt parti försatt sig i en sådan situation, där man byggt upp en för varje medborgare uppenbar motsättning i sin egen politik.

Nu angriper man oss och säger: Ja, men ni vill ju inte ha 400 000 nya jobb. Jo, det vill vi, men det är åtgärderna som är intressanta här. Ni gick i 1973 års valrörelse ut och lovade 100 000 nya jobb. Ni sade: Med socialdemokratiens usla politik blir det inga 100 000 nya jobb. Men med centerns politik skulle det bli det. Vi lovade ingenting. Vi sade att vi skulle göra vad vi kunde. Nu efter två år har det blivit, inte 100 000 utan 200 000 nya jobb med socialdemokratiens metoder.

Ni tyckte att det där smakade fågel, så nu fyrdubblar ni budet, höjer så att säga rösten upp till 400 000. Vi säger likadant nu som då: När man inte har några praktiska förslag att komma med är det meningslöst att söka fly undan genom att leka med siffror. Vi säger att vi skall sätta till alla klutar för att skapa så många jobb som det över huvud taget går att få. Det kommer att kosta mycket på den offentliga sektorn, men det skall vi försöka klara. Det måste finnas energi för att det privata näringslivet skall kunna bygga ut, och det skall vi försöka klara. Men att leka med siffror utan att ha några förslag bakom, det nedlåter vi oss inte till.

År efter år kan herr Bohman säga att det är uselt i Sverige och att det blir än uslare. Det är relativt fenomenalt att man kan svartmåla ett land på det sättet. Det kräver i alla fall en viss fantasi. Men 99 % tycker att det är ganska bra att leva i Sverige. Man tycker att herr Bohman någon gång skulle säga att det är bra att vi kunnat öka sysselsättningen med 200 000 jobb i ett läge där arbetslösheten i omvärlden är uppe i 5, 7, 8, 10 och 12 %, att det är bra att löntagarna kunnat öka sina reallöner med 12 eller 13 % på två år, att det är bra att den svenska industrin ökat sina investeringar med 50 % sedan 1968. Men nej, det är bara

detta nästan frossande i hur uselt det är och framför allt i hur uselt det kommer att bli.

Nu tog herr Bohman till Healy, finansministern i Storbritannien. Han har sagt att man inte kan bygga ut den offentliga sektorn. Men i Sverige har vi nu efter en bra stunds socialdemokratiskt styre dess bättre ett blomstrande näringsliv. Det har skapat ett underlag för en utbyggnad av den offentliga sektorn. I England har man haft ett konservativt styre under större delen av denna tid. Där har man tyvärr icke något blomstrande näringsliv, och då fattas mycket av det ekonomiska underlaget för den offentliga sektorn. Så enkelt är det ju. Mera socialdemokrati, borde herr Bohmans paroll helt logiskt vara för ej endast vårt land utan även andra länder. – Det gläder mig att herr Bohman gläder sig åt detta!

Om det nu vore så uselt i vårt land som herr Bohman säger, så borde ju herr Bohmans rekommendation vara tagelskjorta och barkbröd. Men alls icke så! Som Gunnar Sträng varit inne på i dag är herr Bohmans rekommendation i stället: Ös på!

Jag sade i remissdebatten att herr Bohman var litet mjukare mot regeringen, och jag glädde mig åt det. Han var desto argare på en ny generation av fackföreningsmän och fackföreningskvinnor. Men det har nu ändrat sig. När finansdepartementet kom med sina beräkningar om ett moderat överbud i ekonomin på minst 6 miljarder kronor och först Gunnar Sträng och sedan jag i all blygsamhet upprepade det, sade herr Bohman att jag talade osanning och var en falskdeklarant. Det var inte måttligt. Det är klart att litet beredd var man väl. Man får inte ta herr Bohmans förslag på allvar och peka på deras konsekvenser för våra möjligheter att bevara den starka svenska ekonomin. Då blir man beskylld för falskdeklaration. Man får inte ta hans tal om skattesänkningar på allvar och peka på konsekvenserna för den sociala tryggheten och för inkomstfördelningen. Då blir man beskylld för att plocka fram högerspöket.

En gång i tiden styrdes högern inte av ohöljd taktik och obehärskad ilska utan lade fram beräkningar: det här vill vi och det här vill ni. Jag var med och gjorde sådana granskningar, och vi var ganska överens om förutsättningarna. Så gjorde var och en en självdeklaration, och sedan fick väljarna avgöra. Nu har Gunnar Sträng visat att de moderata partimotionerna till årets riksmöte innebär överbud på drygt 6 miljarder kronor på helår räknat. Då har man ändå bara tagit med förslag som har en bestående effekt och tagit bort de förslag som är mera konjunkturbetonade. Man har varit så snäll att man bara har räknat med preciserade förslag.

Jag tror att finansministern nämnde att man inte har tagit med sådant som ännu förmånligare avskrivningsregler för företagen, det kostar ungefär en halv miljard, rätt till avdrag för gåvor, som kostar ungefär en halv miljard, rätt till avdrag för barn tillsynskostnader, också ungefär en halv miljard, vårdnadsbidrag som enligt centerns förslag kostar ungefär 2 miljarder. Moderaterna har också ett stort program för att sänka mar-

ginalskatterna. Räkna vi med allt detta har 10-miljardstrecket passerats. Det har finansdepartementet alltså inte tagit med i sina beräkningar, för där har moderaterna inte preciserat sig i kronor och ören.

Nu har herr Bohman valt att neka till att moderaterna för en överbudspolitik. Men varenda människa vet att så är fallet. Därför blir herr Bohman så upprörd. Vad moderaterna talar om är kraftigt sänkta marginalskatter och sänkt skattetryck, indexreglering och sänkt småhusbeskattning, sänkt energiskatt och sänkta eller borttagna arbetsgivaravgifter, ökad avdragsrätt för egenföretagare och borttagen socialförsäkringsavgift för inkomster över 75 000 kr., sparavdrag, barntillsynsavgift och avdrag för gåvor. Alla dessa skattesänkningar skall betala fler poliser och dyrare försvar, vårdbidrag och höjda vägbidrag, höjda sjukförsäkringsbidrag och transportbidrag, höjda bidrag till trossamfund och minoritetsspråktidningar samt bidrag till fritidsbåtshamnar. Samtidigt talar de konservativa med förakt om bidragssamhället. När det kommer till kritan blir moderaternas främsta bidrag till borttagandet av bidrag att föreslå större och fler bidrag. Herr Bohman har utvecklats till att bli en riktig "bidragsmuffe".

Jag har uppehållit mig rätt länge vid de moderata överbuden därför att de speglar inte bara en brist på ekonomisk realism utan också brist på ekonomiskt mod. För att vara litet allvarigare – dagens ekonomiska situation är sannerligen inte lämpad för långtgående löften och svällande listor över ökade avdrag och bidrag. Det krävs realism inför de ekonomiska problemen, en realism av det slag som löntagarorganisationerna har givit uttryck för på senare tid. Vi har den väldiga massarbetslösheten i Europa, vi har tendensen att man sänker ambitionsnivån när det gäller sysselsättningen, vi har svårigheten att under en ekonomisk kris stå emot trycket från andra länders stagnerande produktion. Vi har själva det inte så dåligt ställt; nu finns det tecken på konjunkturuppgång, och vi har välfyllda lager som omedelbart kan tillgodose konjunkturuppgångens ökade efterfrågan. Vi har kunnat behålla arbetskraften i företagen och öka de anställdas kunskaper genom utbildning av olika slag. Arbetsmiljön i företagen har förbättrats som resultat av de anställdas engagemang, insiktsfulla företagsledare med socialt ansvar, arbetsmiljölagstiftning och arbetsmiljöfonder.

Allt detta skapar stora möjligheter för vår industri. Men samtidigt har vi problem. Kostnadsökningarna är ett av dessa problem. Vi skall inte överdriva det problemet, men det är uppenbart att kostnadsläget nu är sämre än det var tidigare under 1970-talet. När vi i det nuvarande kostnadsläget skall klara våra bytesbalansproblem och andra svårigheter, uppmanas löntagarorganisationerna att visa återhållsamhet, moderation och samhällsansvar. Då kan, som jag tidigare sade till herr Bohman, de politiska partierna inte gå ut och säga att vi skall blada på med skattesänkningar och utgiftsökningar, för då kommer löntagarorganisationerna och säger: Kan de, så kan vi. Varför skall vi visa återhållsamhet och ansvar?

Det är till leda upprepat att vi skall akta oss för att binda oss för alltför stora bestående utgiftsökningar och inkomstminskningar. I en uppåtgående konjunktur får vi strama åt finanspolitiken. Har man låst sig, har man då inga handlingsmarginaler. Vi måste försöka hålla tillbaka prisstegringarna. En svag finanspolitik i en uppåtgående konjunktur är en brasa på inflationen. Därför anser jag på djupaste allvar att moderaternas överbudspolitik är ett hot i kampen mot prisstegringarna.

Herr Ahlmark var inne på ungdomsarbetslösheten. Jag har anfört vissa kritiska synpunkter på mina ärade kollegers utläggningar här – det hör ju till. Men jag vill säga att vi alla har ett utomordentligt starkt engagemang för att i detta läge värna om ungdomarnas rätt till arbete. Vi har under senare år haft en mycket påtaglig minskning av arbetslösheten bland ungdomarna. Kom ihåg det! Men vi måste i detta läge sätta in åtgärder, såsom vi nu gör i kommunerna och som vi måste fortsätta att göra på alla möjliga områden, för att ungdomarna i en usel konjunktur inte skall behöva debutera på arbetsmarknaden som arbetslösa.

Det är fruktansvärt som det nu är ute i Europa. Jag har tittat på statistiken och funnit att i land efter land går 400 000 å 500 000 människor under 20-årsåldern arbetslösa – det gäller Frankrike, Italien, England och Tyskland, för att inte tala om Amerika och framför allt den färgade befolkningen där. Vi ligger ju så ofantligt långt under dessa siffror. Men att värna om ungdomarnas sysselsättning och hindra att detta gissel kommer in i vårt land upplever jag som den viktigaste samhällsfrågan just nu. Och har herr Ahlmark och folkpartiet några andra bra förslag, så skall vi pröva dessa!

Jag har hittills tagit upp frågor där det finns delade meningar och där ni har riktat kritik mot den förda politiken, men jag går nu över till litet mer ekumeniska tonfall. Trots de motsättningar som finns vill jag ändå betyga och än en gång understryka att en väsentlig förklaring till att vi mitt i en djup internationell kris har haft en rätt god ekonomisk utveckling i vårt land är att det varit möjligt att i riksdagen skapa handlingskraftiga majoriteter för en ansvarsfull ekonomisk politik. De s. k. Hagauppörelserna har spelat en väsentlig roll. De har förutsatt uppörelser i riksdagens utskott, vilka självfallet en eller annan gång har kunnat medföra påfrestningar för de deltagande parterna men genom vilka vi kunnat undvika parlamentarisk handlingsförlamning.

Vi har kunnat öka sysselsättningen med ett par hundra tusen människor. Vi har haft lägre prisstegringar än flertalet länder i vår omvärld. Löntagarna har fått del av kraftiga realinkomststegringar. Vi har lyckats undvika en överbudspolitik, som skulle ha undergrävt ekonomin. Avtalsrörelserna har kunnat genomföras utan konflikter. Det har funnits en vilja hos flera partier att medverka i sakliga resonemang, en vilja att ta ansvar för ekonomin.

Vi har fortfarande betydande ekonomiska problem framför oss – bytesbalansproblemet, behovet att hävda och bygga ut sysselsättningen, prisstegringarna samt behovet att lägga grunden till en lugn avtalsrörelse.

En lösning på dessa problem förutsätter att riksdagen visar ansvar och handlingskraft.

I december hemställde riksdagen i enlighet med finansutskottets betänkande om att regeringen i god tid före 1977 års avtalsrörelse skall ta initiativ till överläggningar om ett program mot inflationen och om åtgärder för att förbättra handelsbalansen. Riksdagen ansåg att i detta forum för samråd bör företrädare för regeringen, riksbanken och de politiska partierna delta. Vidare ansåg riksdagen att företrädare för arbetsmarknadens parter bör beredas tillfälle att medverka.

Det är en styrka att det i riksdagen finns en bred majoritet som har förklarat sig beredd att medverka i seriösa överläggningar om ekonomin och därmed markera en vilja till ansvarstagande. Vi kommer självfallet att ta fasta på detta. Regeringen kommer att inbjuda företrädare för oppositionspartierna och riksbanken till överläggningar om den ekonomiska politiken, förslagvis den 23 mars 1976. Företrädare för arbetsmarknadens parter kommer att beredas tillfälle att medverka.

Med tanke på det gynnsamma ekonomiska förlopp som vi mitt i en internationell ekonomisk kris har haft i Sverige under de senaste åren – till stor del tack vare riksdagsmajoritetens ansvarstagande – är det naturligt om människorna kommer att knyta stora förväntningar till de överläggningar som nu skall följa. Jag är fullt medveten om svårigheterna att ett valår driva sådana överläggningar. Det är likväl min förhoppning att dessa förväntningar på politikernas förmåga till försvar av en fortsatt stark ekonomi skall kunna infrias.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Det är värdefullt att statsministern nu meddelar att regeringen är beredd att medverka till användandet av rundabordskonferensen som ett sätt att försöka få bukt med inflationen. Jag delar uppfattningen att det naturligtvis ålägger oss alla ett visst ansvar och återhållsamhet. Vi får inte låta ett förestående val i förväg gröpa ur möjligheterna till meningsfulla och seriösa överläggningar i syfte att nå framgång i kampen mot inflationen. Det tror jag att människorna ute i landet väntar sig av oss.

Eftersom sekunderna flyr vill jag passa på att mycket kort friska upp minnet på statsministern. Det är riktigt att centern i förra valrörelsen pekade på möjligheten att inom ett år öka sysselsättningen med 100 000 jobb. Vi förde också under valrörelsen en stor diskussion om inslag i den ekonomiska politiken och i näringspolitiken för att möjliggöra detta. Det stod strid härom i valrörelsen. Någon månad efter valet framlade regeringen i den jämviktsriksdag som landet hade fått en minimibudget, som innehöll mycket av det som vi centerpartister hade talat för i valrörelsen men som då ansågs vara fel. Genom att man tog med dessa delar var det emellertid möjligt att öka sysselsättningen.

Får jag påminna om en sak till. Det gäller det mycket befängda uttrycket "Utan elström inga jobb". Vad vi har sagt är att det inte finns något

absolut samband mellan energitillförseln och antalet jobb. Det är också fråga om att förändra processer för att minska den specifika energiåtgången, dvs. åtgången per producerad enhet. Också här har verkligheten givit oss rätt. Av den rapport som energisparkommittén har skickat till regeringen framgår det just att den specifika åtgången har minskat, dvs. man har kunnat hitta metoder att producera varuenheter med en mindre insats av energi. Glöm inte det i fortsättningen!

Herr Palme säger att man kommer att kunna ha lika många sysselsatta i det bantade projektet Stålverk 80 som i det ursprungliga. Jag hoppas att det är möjligt, även om jag utan att ha sett det nya projektet inte helt och hållet vågar tro på det. Men säg att det är möjligt, och då vill jag fråga: Kommer det beslutade projektet att kräva lika mycket energi som det ursprungliga, som skulle ta fram mera stål, bara därför att det blir lika många anställda? Herr Palme har ju satsat hela sin debattkonst på att bevisa att det råder ett absolut samband mellan antalet jobb och energiförbrukningen. Drar statsministern slutsatsen att när ni reducerar produktionsvolymen men skall hålla kvar sysselsättningen så kommer energiåtgången ändå att bli lika stor som om verket hade producerat den mängd stål som man avsåg i det projekt man nu sprungit ifrån? Det skulle vara intressant att veta.

Vi skulle inte ha sett till människornas intresse, när vi diskuterar Stålverk 80 i dag. Låt mig då påminna statsministern, som inte var inne under mitt anförande tidigare i dag, att jag slog fast att ett av de två å tre storstålverk som kommer att finnas skall vara beläget i Luleå – det sätter vi inte i fråga. Men det är verkligen att se till människornas intresse, om man försöker utforma det projektet så att det inte blir något olycksfall när investeringen har skett. Det är ju detta diskussionen måste gälla. Det är också en vilja att se till människornas intresse som dikterar hela vår inställning till jobben i framtiden. Det är människornas intresse av att få arbete – inte bara i Norrbotten utan i alla län – som gör att vi kommit fram till den målsättning vi har satt upp, 400 000 nya jobb.

Kryp inte ur ansvaret för den bristande planeringen! Statsministern har ju många gånger i något slags landsfaderlighet givit mig, inte minst från den här talarstolen, rådet att tänka på att politiken måste ha trovärdighet. Låt mig påminna om det nu och tillägga: Håll rent för egen dörr i det avseendet! Vad har vi för garantier för att planeringen för kärnkraftspolitiken är bättre än planeringen för Stålverk 80 som ju nu måste radikalt läggas om? Jag tror att det är många som tillsammans med mig ställer den frågan i dag.

Inte stämmer herr Palmes redogörelse i fråga om småföretagsamheten med de erfarenheter som småföretagarna själva redovisar. Inte stämmer den med den verklighet vi kan avläsa. Inte stämmer herr Palmes redovisning med attityden i den proposition som kammaren i dag skall besluta om: 500 miljoner till börsföretagen och 1 500 miljoner till statsföretagen, och sedan har vi löst näringslivets problem. Nej, det krävs att hela näringslivet får samma stöd, om vi skall kunna räkna med trygg-

het i sysselsättningen.

När det gäller ungdomsarbetslösheten frågar jag: Vill statsministern lämna besked om att regeringen är beredd att biträda vårt förslag om att ge de privata arbetsgivarna samma möjlighet som nu har tillerkänts landsting och kommuner?

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! För en gångs skull tyckte jag att Olof Palme var nästan "söt", när han stod här i talarstolen som sagoberättare. Det är svårt att ta honom på allvar efter att ha hört honom demonstrera sin uppfinningsrikedom med nya fantastiska ord: Juggernaut, ideolusk, bidragsmuffe.

Där ligger även Astrid Lindgren i lä, herr statsminister. Man fick en känsla av att Olof Palme försökte överträffa t. o. m. finansministern vad gäller nytt och intressant ordval. Men jag tycker uppriktigt sagt att Gunnar Sträng är roligare därför att sådana här uttryck och ord på något sätt kommer naturligare från Gunnar Strängs läppar än från statsministerns. De verkar inte fullt så utstuderade när de uttrycks av finansministern.

För att ändå tala allvar har jag inte sagt – och det vet statsministern – att situationen i Sverige skulle vara så urusel att vi borde gå i tagelskjorta och äta barkbröd. Det är ju nonsens att föra en allvarlig debatt i sådana termer. Vad jag påvisat är att vi, trots vårt välstånd, trots vår i förhållande till många andra länder gynnsamma situation, har svåra och stora problem att brottas med. Vår produktion sjönk förra året, det är obestriddigt. Prisstegringarna och inflationen i Sverige är i dag högre än i de flesta andra med oss jämförbara länder. Vi har vikande export och vi har förlorat marknadsandelar vilket gör att vi har en besvärlig bytesbalans och vilket betyder bortfallna arbetsplatser. Vi har högre kostnader i vårt land än man har på många andra håll och vi har haft lägre tillväxt i vår ekonomi än man haft i de andra OECD-länderna, vilket gjort att vi gått miste om många miljarder kronor, som kunde varit användbara t. ex. för reformer av olika slag och även för skattesänkningar.

Det här är ju sant och det vet statsministern. Obegåvad har jag aldrig påstått att statsministern är, inte heller okunnig i sådana här sammanhang. Och det är ju just för att statsministern vet att vår ekonomi brottas med problem som ni haft vänligheten att kalla till överläggningar den 23 mars. Är det inte bättre att hålla sig till fakta än att prata strunt om tagelskjortor, när nu detta ändå skall vara en allvarligt menad debatt?

Sedan till kalkylen om de s. k. överbuden. De "överbud" vi kommit med gäller inte ökade bidrag – för dem har vi anvisat besparingar – utan skattesänkningar. Det gäller motstånd mot ytterligare höjda skatter och det gäller framför allt en inflationssäkrad skatteskala. Detta har vi framlagt för att få utrymme för ett mer blomstrande näringsliv, vilket i sin tur – här i Sverige liksom i England – är nödvändigt för att vi på sikt skall kunna fullfölja en reformpolitik och tillgodose de eftersatta behov som fortfarande finns i samhället. Vi vägrar att lägga nya bördor

på företagsamheten, för det är där man skall skapa resurserna. Det gäller inte minst de små företagen där man verkligen är oroad. Jag kan inte drömma om att statsministern inte vet att våra små och medelstora företag, som inte har den ekonomiska ryggrad de stora företagen har, är djupt oroade inför sin situation och inför framtiden. Det måste en regering ha reda på. Ni kan inte vara så orimligt okunniga att ni inte har någon aning om de bekymmer som råder bland dessa företag.

Statsministern insinuerar att anledningen till att vi pekar på företagens oro, på dessa uppenbara bekymmer, skulle vara att vi söker väljare från företagarna, att våra påpekanden är valfläsk. Hörde jag rätt är det en förolämpning inte bara mot de partier som öppet redovisar de problem som finns i svensk företagsamhet i dag utan också en förolämpning mot företagarna. Jag tycker det är en allvarlig sak att man skall behöva höra sådant.

När det gäller Stålverk 80 har vi inte kritiserat regeringen för att den ändrar sina planer. Vad vi kritiserat regeringen för är att den kategoriskt, systematiskt, överlägset och arrogant – förlåt mig – har försvarat planer som redan har blivit överkörda av den faktiska utvecklingen.

Det är planlösheten vi har kritiserat och de oavbrutna kastningarna då det gäller projektets inriktning och storlek och sambandet med andra intressenter. Det är det som vi har kritiserat och inte att planerna ändras.

Sedan kan man naturligtvis diskutera om regeringen verkligen handlat planmässigt eller inte. Ni sade i går i Dagens Eko att planeringens konst är att ändra planeringen så att den hela tiden passar verkligheten – den verklighet som är er värsta fiende. Det är en rätt fantastisk bekännelse till en helt hållningslös ekonomisk planering. Det är varken marknads-ekonomi eller planekonomi att bedriva planeringsverksamhet på sådant sätt att planerna hela tiden skall ändras så att "de passar verkligheten".

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statsministern tänker sammankalla till en överläggning mellan riksdagens partier och arbetsmarknadens parter. Det är bra. Det är ett gammalt krav från vår sida. Det är i linje med riksdagens beslut. Vi är självfallet beredda att resonera om hur sysselsättningen skall främjas och hur arbetsfreden skall tryggas. Det ansvaret måste vi alla visa.

Men i sitt mera polemiska avsnitt förklarade statsministern att folkpartiet är som perserkonungen; försöker att piska vågorna utan att göra något åt stormen. Stormen skulle då vara marknadskrafterna, som vi skulle stå helt maktlösa inför.

Vad är nu detta för trams, herr Palme? Vi har genom åren fört fram en mängd viktiga förslag om att staten skall göra mer för att skydda de enskilda människorna men då ofta mött socialdemokratiskt motstånd.

De anställda skall ha lagstadgad rätt att vara med i företagets styrelser, hävdade folkpartiet mot en länge negativ socialdemokrati. De anställda skall skyddas mot obefogade uppsägningar, krävde vi under hela 1960-talet gentemot en oförstående socialdemokrati. Våra kuster måste skyddas

genom en riksplan för miljön, begärde vi, men socialdemokratin vacklade länge och dröjde.

Staten måste göra mer för att via skolor, praktikplatser och arbetsförmedlingar ge de unga arbetslösa en meningsfull uppgift, har vi sagt månad efter månad utan att tidigare få så mycket gensvar från socialdemokraterna. Nu är ni mer intresserade av en ungdomsgaranti, och det är jag tacksam för. Men det tog tid, och fortfarande saknar tiotusentals ungdomar en garanti som de behöver i en sådan situation.

Vi är *för* statliga ingripanden när de kan skydda människorna, hjälpa mot arbetslöshet och social misär och förhindra exploatering och skövling av omistliga miljövärden. Men vi är *emot* att staten tar över företag, att staten driver på i stället för motverkar maktkoncentration och att staten tar på sig onödiga uppgifter som den saknar förmåga att sköta.

Då säger statsministern – och det är nästa linje i hans argumentering – att folkpartiet nog försöker att komma till rätta med stormen men att det bara blir "kosmetika" av alltsammans. Kosmetika?

Vi begär hårdare lagstiftning mot monopol och karteller för att förhindra monopolisering av vårt näringsliv. Vi säger nej till den befrielse från realisationsvinstbeskattning som finansministern har rätt att ge och som premierar sammanslagningar. Vi vill minska stiftelsernas makt för att förhindra rätt mycket av den privata maktkoncentration som ligger i dessa stiftelser. Vi vill ha mer av uppgiftsskyldighet för multinationella företag.

Vi vill att stöd skall ges åt småföretagen på många sätt, stöd som socialdemokratin sagt nej till: trygghetsfonder, differentiering av arbetsgivaravgifter och en lättare kapitalmarknad för de mindre och medelstora företagen. Allt det här bl. a. för att minska privat maktkoncentration.

Vi vill motverka den statliga maktkoncentrationen genom att säga nej till onödiga förstatliganden – av det slag som den socialdemokratiska partikongressen gått in för – och genom att säga nej till statliga representanter i investmentbolagens och industriföretagens styrelser osv., vilket nu är den socialdemokratiska näringspolitiken.

Båda dessa linjer, att motverka privat och statlig maktkoncentration, bygger på att vi vill sprida makt och inflytande till många människor, många företag och många regioner i vårt land – att man inte skall lägga all makt centralt och att man skall ta vara på marknadsekonomins omistliga krafter.

Det finns många som tycker på det här sättet. En är Olof Palmes brevvän Willy Brandt. I den nyligen utkomna boken skriver han: "Käre Olof! – – – Jag anser att all förnuftig erfarenhet talar – – – för att vi låter marknadens och konkurrensens krafter utvecklas i så stor utsträckning som möjligt. Eller, i Godesbergsprogrammets anda: så mycket marknad som möjligt, så mycket ramplanering som nödvändigt." Det är alltså Willy Brandts ord.

Sedan vill naturligtvis Willy Brandt gå in i branscher som har kris för att trygga sysselsättningen för människor som hotas av arbetslöshet.

Herr Palme får väl skriva ett nytt brev till Willy Brandt och säga att han då ägnar sig åt "kosmetika", att han är som perserkonungen, som försöker piska vågorna utan att göra någonting åt stormen.

Det räcker naturligtvis inte med ramplanering. Staten måste vidta åtgärder för att trygga sysselsättningen för människorna. När det gäller Norrbottens Järnverk och Stålverk 80 har vår utgångspunkt hela tiden varit att se till att man skapar trygghet och icke oro hos människorna i Norrbotten. Det är därför som vi har varit en smula bedrövade över den hafsiga planering och över de motsägelsefulla besked, som kommit från olika delar av den statliga förvaltningen.

Energisparandet går rätt dåligt. Sätt ny fart på hushållningen med energi!

Många mindre företag har svårt att klara kostnadstrycket. Skapa bättre villkor för dem! Det gäller att se till att maktkoncentrationen motverkas i vårt samhälle.

I stället föreslår den socialdemokratiska partikongressen förstattligande av läromedlen och att staten skall gå in i industriföretagens och investmentbolagens styrelser. Det är en utveckling i fel riktning. Den växande maktkoncentrationen är allvarlig för de många människorna, inte bara för de mindre företagen utan lika mycket för konsumenter och löntagare. Därför är det trist att statsministern, i stället för att föra en konstruktiv debatt om detta, försöker håna dem som vill hindra en utveckling mot ökad centralstyrning i Sverige.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Siffran 900 000, som jag enligt statsministern klippte till med, är avrundat den siffra som man utan större svårighet kommer fram till om man räknar på hur många arbetstillfällen som måste till för att de kategorier som jag nämnde i mitt anförande skall få full sysselsättning i detta begrepps egentliga betydelse. Det är det siktet som vi vill ställa in i kampen mot arbetslösheten. Det är detta som vi ser som en av den ekonomiska politikens huvudfrågor.

Som norrbottning har man blivit väl medveten om sysselsättningsfrågornas vidd för de arbetande och för en hel regions utveckling. Det är därför som norrbottningarna hälsade Stålverk 80 med entusiasm. Det sågs som ett framsteg för den starka folkopinion som krävt mera industri till Norrbotten och som krävt att Norrbottens naturtillgångar skall bearbetas. Den tidigare planerade omfattningen av stålverket skulle ha kunnat ge minst 10 000 nya arbetstillfällen i länet. Det hade betytt ett verkligt fint uppsving för Luleå och för den s. k. fyrkanten.

Från borgerligt håll har man hela tiden skjutit in sig på Stålverk 80. Det är med ledsnad vi nu konstaterar att dessa krafter dess värre har haft stöd av ledande personer inom ledningen för Statsföretag AB. Regeringen tycks också ha givit efter för dessa krafter. Statsministerns uvertyr övertygar inte om någonting annat.

Detta har skapat oro bland Norrbottens arbetare, och frågorna ställs:

Skall förhoppningarna om ett bättre sysselsättningsläge i Norrbotten än en gång grusas? Skall vi än en gång få massutvandring av ungdom från vårt län? Stålverk 80 var ett vallöfte 1973. Det vore inte välbetänkt av regeringen att i år visa att det bara var ett löfte. Regeringen har ännu en chans att rädda ansiktet. Det skall då ske genom att man vänder ryggen åt dem som myglat med stålverket med tusentals norrbottningars arbets- och utkomstmöjligheter som insats. Men inte ens ett fullt utbyggt Stålverk 80 i enlighet med de tidigare planerna skulle vara nog för att rädda sysselsättningen i Norrbotten. Inlandskommunernas problem växer. Tornedalen och nordöstra Norrbotten har vikande sysselsättnings-siffror och fortsatt avfolkning. Därför krävs det ett brett statligt industriprogram i Norrbotten, som kan skapa t. ex. filialindustrier till NJA i olika delar av länet – en statlig industrisatsning för Norrbottens arbete, inte på direktörernas och kapitalisternas villkor.

Så vill jag påpeka att statsministern har hört fel. Det är regeringens stöd åt storföretagen som jag har talat om och påvisat effekterna av när det gäller att driva på inflationen.

Till sist: statsministerns kraftfulla tal om partiernas ansvarsfulla politik låter litet konstigt i mina öron, eftersom vi vet att lotten skall få avgöra hur delar av finanspolitiken skall utformas.

Herr statsministern PALME:

Fru talman! Det kan inte vara lätt att ha ett stort företag eller vara anställd däri. Här står de upp hela raden, fru Marklund och herr Bohman i skön förening, herr Ahlmark och herr Fälldin, och säger att stöd till storföretagen är något alldeles hemskt.

Kommunismen vill med marxistisk utgångspunkt bevara produktionsstrukturen. Och herr Bohman har goda ekonomiska förbindelser med de här storföretagen. Det påstår herr Bohman att herr Ahlmark också har, men det får de klara ut sinsemellan. Det är möjligt att vi som inte har några sådana förbindelser men vill främja ekonomisk tillväxt i landet kanske inte är så ensamma som det kan förefalla.

Herr Fälldin är fascinerande på det sättet att han har blivit en en-frågepolitiker. Det är som den gamle historielectorn: Bara han tog tre steg framför katedern och svarta tavlan lyckades han komma in på Karl XII. Med herr Fälldin är det på det sättet att vilken fråga vi än diskuterar tar det 30 sekunder och så lyckas han koppla ihop den frågan med kärnkraft på något sätt. Nu jämför han planeringen för Norrbottens Järnverk och planeringen för energiförsörjningen i landet. Det är på det sättet att planeringen för stålverket ligger fast så till vida att det skall byggas ett stålverk. Den ligger också fast när det gäller de sysselsättnings- och regionalpolitiska effekterna. Däremot kan produktionsinriktningen och produktionsuppläggningsförändras därför att förutsättningarna har förändrats. Det är en fantastisk planeringsfilosofi som herr Bohman utvecklar när han talar om att man måste anpassa planeringen.

Företrädare för hela den svenska stålindustrin kom upp och sade: All

right, ni bygger det här stålverket, men vi har problem, vi vill diskutera hur detta skall passas in i planeringen för stålindustrin som helhet. Skulle vi då ha sagt: Vi har fastställt planer 1974. Vi bryr oss inte om vad ni säger. – Så kan inte vi resonera! Det är helt orationellt att agera på det sättet. Det vore en låst, stelbent planering. Den här kastningen som ni talar om har bara gällt att integrera stålverket med valsverken och den övriga stålindustrin. Kostnadsfördyringen kan också ändra produktionsuppläggningsen. Det får man då ta, men den grundläggande målsättningen ligger fast.

Sedan kom herr Fälldin också in på frågan om det skulle gå åt lika mycket energi. En sak är alldeles klar: Skall vi bygga ut ett stålverk i Luleå kommer det att gå åt en oerhörd massa energi. Det är så – vare sig man bygger ett verk för råstålsproduktion eller om man bygger ut nuvarande NJA, i mindre omfattning. Hur de olika alternativen förhåller sig energimässigt kan jag inte säga. Men så mycket vågar jag ändå påstå, att med det energiprogram som centern har skulle vi knappast våga oss på en så stor industriell satsning i Norrbotten. Då skulle vi inte vara säkra på att kunna trygga vår energiförsörjning. Vi kan nu säga att vi klarar detta, vilken produktionsutformning vi än väljer. Vår energiplanering ligger till grund för planeringen av vår stålindustri som helhet, inte minst för Stålverk 80, för vår pappers- och massaindusti osv. I vår planering ingår ändå att man skall lyckas bringa ned energiåtgången per producerad enhet. Vi kan inte ha en alltför stark stegring.

Det är på ett sätt hedervärt, på ett sätt nästan tragiskt att man, när man kommit i en hopplös position vad gäller energipolitiken, i varje liten fråga söker föra in den aspekten för att kanske där hitta ett argument – i övrigt har man ju inte hittat några sådana – för att kunna motivera sina förslag.

Herr Fälldin! Det är naturligtvis så att minibudgeten just inte innehöll några av centerns förslag. Den handlade om daghem, hemsamariter, boendemiljö, byggmoms och sådant, som inte fanns i centerns program. Jag har försökt avliva den myten.

Herr Bohman! Jag ger blanka farao i huruvida herr Bohman är söt eller inte. Det tycker jag är likgiltigt. Däremot finner jag det icke vara likgiltigt att herr Bohman här företräder en reaktionär och socialt ansvarslös politik. Det är det vi skall diskutera här i kammaren. Jag frågade om herr Bohman hade något gott ord att säga om svensk ekonomi. Men i stället för att säga ett enda gott ord drog han hela klagovisan en gång till. Visst har vi problem – vi kommer alltid att ha sådana. Vi har en rad problem, och det är mycket riktigt bl. a. därför som jag har inbjudit till överläggningar. Det gäller bytesbalansen, prisstegringarna, värnandet om sysselsättningen m. m. Men för att undvika att göra problemen värre skall vi skapa en front mot den ansvarslösa överbudspolitik, med ökade utgifter och minskade inkomster som moderaterna företräder. Det är ett mycket viktigt led i inflationsbekämpningen, och det är i alla fall på sätt och vis en framgång ur saklig synpunkt att herr Bohman i sin

sista replik klart erkänner att moderaterna företräder en överbudspolitik.

Det här är en allvarlig debatt, herr Bohman, och vi har här återigen rader av problem i vår ekonomi – det förnekar jag inte. Men just därför att det är en allvarlig debatt, där vi kan kräva återhållsamhet från alla samhällsgrupper och där herr Bohman går i främsta ledet och talar om att löntagarna skall visa restriktivitet i sina lönekrav, blir dessa maningar verkninglösa och rent provokativa för löntagarorganisationerna, om de kombineras med att politikerna bladar på med nya löften till medborgarna om stora skattesänkningar och utgiftsminskningar. Då säger sig löntagarna: Varför skall vi hålla tillbaka våra krav – politikerna ålägger sig inga restriktioner i sin kamp om väljarna?

Vidare är det ändå en grundläggande nationalekonomisk sanning att man i en uppåtgående konjunktur, som vi kan räkna med i alla fall skall begynna i år och nästa år, måste vara försiktig med finanspolitiken för att icke spä på efterfrågan och köpkraft. Detta måste speciellt vara fallet för ett land som Sverige, som har ett långsiktigt problem när det gäller att rätta till sin bytesbalans.

Om man i det läget lägger till bestående utgiftsökningar och bestående inkomstminskningar – samma håll, eldar man på inflationsbrasan. Detta faktum ingår i grundkurser i de studiecirklar som herr Bohman vill öka eller minska bidragen till – vilket det nu var. Så är det, och därför menar jag att moderaterna företräder en klart inflationsdrivande politik. Vill vi bekämpa inflationen och prisstegringarna, måste vi därför bilda front mot moderaternas överbudspolitik.

Jag kan lämna herr Bohman. Om jag nu måste vara kortfattad mot herr Ahlmark, beror det på att klockan på talarstolen är "ur led" och visar fel tid. Jag har alltså haft en felaktig föreställning om hur lång tid jag har haft kvar att tala.

Då skall jag helt kort till herr Ahlmark säga att han har hunnit så långt – bravo! – att han ställer upp bakom Willy Brandts socialdemokrati och dess Godesbergsprogram. Det tycker jag är ett icke dåligt framsteg, om detta skall vara en definition på folkpartiets ideologi. Jag vill inte påstå att vi står exakt där, men vi och SPD står varandra mycket nära. I en sällsynt skamlös politisk kampanj, som nu försiggår i Tyskland, skildras denna socialdemokrati, och för all del även dess liberala bröder, såsom vägröjare för Sovjetunionen, och de anklagas för att skapa ett tvångssamhälle, för att förtrycka människornas frihet och för allt annat elände som herr Ahlmark i vissa uppslupna stunder också beskyller oss för. Men om nu herr Ahlmark står bakom detta Willy Brandts Godesbergsprogram, tycker jag att det innebär ett viktigt framsteg för den svenska liberalismen. Bravo! Fortsätt på den vägen!

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Statsministern har svårt att inse varför det finns anledning att diskutera kärnkraftsprogrammet samtidigt som man har synpunkter på t. ex. Stålverk 80-projektet. Finansministern däremot insåg detta sam-

band och förstod att det är en fråga om vilka ekonomiska resurser som står till förfogande. Av finansministern fick vi ett viktigt besked. I sitt inledningsanförande sade han att vi naturligtvis skall försöka klara våra investeringar utan utlandsupplåning, men senare i eftermiddag sade han att för kärnkraften får vi möjligen göra ett undantag; till den får vi kanske låna utrikes för att kunna klara den.

Det finns inget sådant samband mellan Stålverk 80 och kärnkraften, sade Palme. Han framhöll att detta berodde på att man när det gäller NJA och Stålverk 80 kan ändra planeringen med hänsyn till verkligheten. Nu har vi fått den definitiva bekräftelsen på att det som Palme sade när han presenterade den socialdemokratiska energipolitiken inte gäller. Då sade han att det skulle vara en försiktig kärnkraftsutbyggnad och att man skulle ha kvar handlingsfriheten, men nu står han här och säger att det inte finns någon möjlighet att planera om när det gäller kärnkraften. Det är det som är det fruktansvärda! Det är också det som jag har pekat på hela tiden, nämligen risken för att regeringen genom sin politik ställer oss i en situation som vi inte behärskar.

Så till det aktuella fallet och energiåtgången där uppe i stålverket! Det var en lång beskrivning vi fick på att det går åt energi för att starta ett stålverk. Ja, visst gör det så, men vem har bestritt det? Men detta ryms ju också inom ramarna för de prognoser som vi har gjort. Vi fick som sagt en lång beskrivning, men jag fick ändå inte något svar på frågan. Frågan lyder, herr Palme: Är det mängden stål som produceras där uppe som styr energiförbrukningen eller är det antalet anställda? Det fick jag inget svar på.

Det verkar nästan som om herr Palme beklagar varje exempel jag ger på att det går att utnyttja energi effektivare, på att det går att spara energi. Det är ganska fantastiskt, för det hör ju till de största samhälls-ekonomiska vinster vi kan göra. Och ju bättre vi lyckas där, desto bättre klarar vi också miljöproblemen över huvud taget.

”Stödet till storföretag är något alldeles hemskt” – nej, det är inte det som är poängen, herr Palme. Vi säger: Ge alla samma chanser! Det är här den stora skillnaden går mellan den politik som socialdemokratin förespråkar och den politik som mittenpartierna står för. Mitten har ett samlat alternativ till regeringens politik. Det är de två alternativen som framstår som de stora och betydelsefulla i dagens politiska situation. Den summeringen tillåter jag mig.

Och eftersom statsministern har en möjlighet till att tala om hur han ser på det här med att öka insatserna för att komma åt ungdomsarbetslösheten: Är det inte skäl att parallellställa privata arbetsgivare med kommuner och landsting och låta det ökade statsbidraget utgå också till de privata?

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Ibland grips jag av en känsla av hopplöshet när jag debatterar med herr Palme – i varje fall om en debatt skall vara meningsfull,

och det skall den vara här i kammaren. Det verkar som om Olof Palme bara hör det han vill höra, som om han kommer hit med färdiga ramsor som han drar oberoende av vad jag och andra talare säger: ramsor om svartmålning, ramsor om överbud, ramsor om reaktionära idéer, ramsor om antisocial politik osv., osv. Men lyssna ordentligt någon enda gång och ta upp en saklig debatt om det som verkligen sägs! Det skulle vara meningsfullt för dem som lyssnar. Då skulle de få mera utbyte av debatten.

”Front mot överbudspolitik” – all right, det är jag med på. Men vi har haft en lång diskussion tidigare i dag, finansministern och jag, där jag har frågat honom: Varför skall det just vara 11 miljarder kronors underskott i statsbudgeten? Varför inte lika gärna 5, 6, 7 eller 12, 13, 14, 15? Varför skall just 11 miljarder kronor vara måttet på högsta visdom, medan andra siffror kallas bevis på ansvarslöshet? I själva verket är det ju så, att det inte föreligger något verkligt underskott. Det är ett överskott inom hela den offentliga sektorn på 5 miljarder. Det är detta som har betydelse för konjunkturpolitiken. Gå och fråga finansministern efteråt, om inte herr statsministern är tillräckligt ekonomiskt och konjunkturpolitiskt lärd!

Det viktigaste i dag är att bilda ”front mot högskattepolitiken”. Det går inte i längden att fortsätta på den väg som vi är inne på nu.

Så säger statsministern att vi skall föra en allvarlig debatt – omedelbart efter det att han har slängt omkring sig ord som jaggernaut, ideolusk, bidragsmuffe, tagelskjorta, barkbröd och allt möjligt sådant. Lev som ni lär, så blir det bättre debatt, herr statsminister!

Jag har inte begärt att löntagarna skall vara återhållsamma med sina lönekrav. Vad jag har begärt är att regeringen och statsmakterna skall skapa förutsättningar för att man kan vara återhållsam i sina lönekrav. Det finns inga sådana förutsättningar i dag. Med de nuvarande marginalskatterna och den inflation vi har i dag måste löntagarna för att över huvud taget få ett enda öres högre standard begära bortåt 20 %, lönehöjning, och det vet statsministern. Hur skall man i ett sådant läge, när vi har en skattebelastning och en inflation av den storleken, över huvud taget kunna få någon återhållsamhet på lönesidan? Nej, om regeringen tog sitt ansvar för den ekonomiska politiken och såg till att det blev bättre förutsättningar i det här hänseendet, då skulle vi få den återhållsamhet och den bättre ekonomi som vårt land sannerligen behöver.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statsministern låtsas som om det var en sensation att jag instämmer i några klart socialliberala ord av Willy Brandt. Det vore däremot en sensation om Olof Palme ville säga för egen del det som Willy Brandt skriver i sin brevväxling med den svenske statsministern: ”Jag anser att all förnuftig erfarenhet talar – – för att vi låter marknadens och konkurrensens krafter utvecklas i så stor utsträckning som möjligt”.

och vidare: "så mycket marknad som möjligt, så mycket ramplanering som nödvändigt". Säg detta själv, herr Palme! Det vore en sensation, för det här är en socialliberal trosbekännelse.

Men när herr Palme uttalar sig i dessa frågor är det helt andra tongångar. Jag läste en intervju med statsministern i Veckans Affärer, där han sade att man inte skall "jämra sig" över koncentrationsutvecklingen i näringslivet. "Koncentrationsprocessen utmålades redan av Branting i Marx efterföljd i hans första stora socialdemokratiska tal – i Gävle 1886 – som en ofrånkomlig konsekvens av kapitalismen."

Man skall alltså inte "jämra sig" över att det blir allt större och allt färre enheter i svenskt näringsliv, därför att Marx och Branting förutsåg det här för ungefär 100 år sedan! Det tycktes vara statsministerns åsikt i den här intervjun.

Jag trodde annars att politik var att vilja. Och vår vilja i folkpartiet är att bryta den här utvecklingen som rusar vidare mot privata monopol och förstatliganden.

Herr Palme står i själva verket rätt handfallen inför koncentrationsutvecklingen. Han är inte alls oroad över att två företag om dagen köps upp av större företag, privata investmentbolag och staten. Marx och Branting sade ju på 1800-talet att det här var nödvändigt, och därför skall man inte jämra sig. Det är statsministerns filosofi.

Men det finns andra inom socialdemokratin som är litet klokare. Det ställdes en interpellation av herr Rask från Bredaryd förra veckan. Han säger att "alltför långt drivna uppköp av familjeföretag och därav följande koncentration påverkar i stor utsträckning konkurrensförhållandena inom näringslivet. För såväl samhället som den anställde och framför allt för konsumenterna måste den utveckling som så starkt markerats under senare år vara oroande. --- Om trenden av försäljningar skall fortsätta under kommande år är det inte ett fåtal företag det handlar om", slår herr Rask fast.

Herr Rask är alltså oroad. Det finns andra socialdemokrater som är oroad. Men statsministern låtsas som om det är fråga om kosmetika och att piska vågorna och att det är alldeles meningslöst att diskutera den här utvecklingen mot ökad maktkoncentration i svenskt näringsliv.

Folkpartiet vill alltså förena omsorgen om de utsatta och solidariteten med dem som behöver samhällets stöd med motstånd mot förstatligande, centralstyrning och maktkoncentration.

Herr statsministern PALME:

Fru. talman! Jag tror att det är herr Ahlmark som tramsar. Ni säger att ni är emot förstatliganden. Om ni har den dogmatiska inställningen, varför är ni inte då emot att staten går in i varvsindustrin? Det liberala Göteborg kunde inte klara upp detta med marknadsekonomis principer, utan samhället var tvunget att gå in. Att staten inte skall gå in i onödan, det säger jag också.

I en omtalad intervju i Dagens Nyheter sade jag att visst skall vi

använda prisbildningen och marknaden – det står också i vårt partiprogram – när problemen därigenom kan lösas på ett vettigt sätt. Men det är många problem som man inte kan lösa.

I den här nämnda intervjun i Veckans Affärer sade jag att det är ingen idé att jämra sig över den koncentrationsprocess inom kapitalismen som har pågått alltsedan kapitalismen grundades, och samtidigt framställa sig som anhängare av kapitalismen, vara ekonomiskt understödd av kapitalismen och ideologiskt knuten till detta system. Det som utgör skillnaden när det gäller de socialdemokratiska partierna är att visst kan vi använda marknaden, men vi representerar det organiserade löntagarintresset och ingriper i marknaden. Jag tycker inte heller det är bra om det försvinner småföretag i landet.

Jag kan citera Joe Hill, en av de amerikanska radikalerna, som sade: Klaga inte – organisera er! Det är det vi har gjort. I stället för att låta kapitalismen och marknaden gå fram över människorna organiserade sig arbetarna i det här landet, skapade fackföreningarna, skapade ett politiskt parti, skapade en motvikt mot kapitalismen, använde samhället som instrument för att förändra kapitalismen. Och vi kommer att fortsätta på den vägen.

De här små delförslagen som ni kan ha här och där är i många fall kosmetika, i andra fall kan de vara vettiga. Jag skall gärna stödja dem om det är något vettigt i dem. Men det är så – det är det grundläggande och det är liberalismens svaghet – att kapitalismen kan bara förändras genom de stora löntagargruppernas organiserade samverkan och solidaritet. Och när det kommer på tapeten börjar ni bli rädda för kollektivism och sådant. Men det är historiskt sett den enda kraft som har kunnat bekämpa kapitalismens avarter, förändra kapitalismen och skapa ett mera solidariskt samhälle. Så har det varit och så förblir det.

Annars kan jag mycket gärna säga det som Willy Brandt säger, att man skall använda marknaden. Visst! Men han säger också att det är arbetarnas och löntagarnas organiserade samverkan som kan förändra samhället.

När herr Bohman vill diskutera i sak håller han mest bara på och mästrar. Han talar om att si och så skall man inte göra. Herr Bohman börjar bli gnällig och grinig, tycker jag faktiskt.

Det står i finansutskottets betänkande att det budgetunderskott som är prognostiserat ligger i linje med de långsiktiga strävandena att öka det samlade finansiella sparandet i landet för att därigenom förbättra bytesbalansen. Detta har även moderaterna skrivit på, men det säljer herr Bohman billigt i dag för att försvara sina överbud. Han säger: Varför skall det vara just 12? Varför skall det inte vara 14? Varför skall det inte vara 18? Visst – det finns inga kritstreck, men det finns en bedömning av den samlade efterfrågan i samhället till vilken man måste anpassa budgetpolitiken. Det är grundläggande för varje kamp mot inflationen i vårt land.

Och jag vill bara konstatera att herr Bohman har hamnat i fördömsen

att tala om kamp mot inflation och om återhållsamhet hos löntagarna men samtidigt bedriva en överbudspolitik som skulle spåda på prisstegringarna och som måste verka som en provokation mot löntagarna, när man begär att de skall anpassa sina lönekrav efter det realekonomiska utrymmet. Herr Bohman lägger nämligen beslag på det realekonomiska utrymmet och mycket mer därtill, och då måste ju löntagarna kompensera sig för det inflationsgap som herr Bohman skapar. I så fall får vi verkligen en löneutveckling som inte håller takten med våra ekonomiska resurser.

Det är så enkelt, och därför menar jag att front mot moderaternas överbudspolitik framstår som en grundläggande och viktig och avgörande uppgift för den ekonomiska politiken i dag. Sedan kan herr Bohman försöka mästra och klaga, men verkligheten på den punkten kommer han inte ifrån.

Herr Fälldin kom in på kärnkraften igen och talade om handlingsfriheten. Jag skall då läsa upp vad som står i propositionen, eftersom jag ändå har några minuter kvar. Så här skrev jag i energipropositionen:

”För att inte framtida generationer skall bli ett energisystems fångar måste dagens energiplanering inriktas på att bevara ett stort mått av handlingsfrihet. Häri ligger emellertid ett dilemma. Det är inte möjligt att bevara en mer eller mindre fullständig handlingsfrihet inför framtida beslut. Det skulle göra oss oförmögna att gripa oss an med de näraliggande problem som med nödvändighet måste bemästras. Handlingsfrihet skulle bli liktydigt med handlingsförklamation. Vi tvingas därför fatta beslut som i någon utsträckning binder oss för framtiden, men de skall samtidigt utformas så att vägarna hålls öppna för en valfrihet även vid kommande beslut.”

Så motiverades detta. Och det tar omkring sju år att bygga en elkraftanläggning. Därför måste man binda sig för sju år framåt. Så enkelt är det.

Vidare frågades det hur mycket energi ett stålverk drar. Det är svårt att säga, och det beror på om man gör råjärn eller om man går ett steg längre i förädlingskedjan och bygger ett valsverk. Det är något mer energikrävande om man också tillverkar valsade produkter. Hur den totala räkningen för båda dessa alternativ ser ut vet jag inte, men energiåtgången är stor. Det är det väsentliga.

Om vi nu skall kunna bygga ut den svenska basindustrin och skapa fler jobb, om vi skall skapa utrymme för den mindre företagsamhet som kommer att spela en mycket viktig roll som underleverantörer till basindustrierna, så måste vi trygga företagens energiförsörjning. Vi har gått mycket försiktigt fram och sagt att vårt energiprogram när det gäller kärnkraften ligger ungefär på den linje som de amerikanska kritikerna föreslår. Men det är ett minimum för att vi skall kunna klara sysselsättningen och utbyggnaden av vår industri. Jag vill uttrycka det så, att om centerns energipolitik genomförs, alltså med kravet på en avvecklingsplan för de kärnkraftverk som är i gång och ett omedelbart stopp för den vidare utbyggnaden av vår elkraftförsörjning på detta om-

råde, så tror jag att krav omedelbart skulle resas på att vi samtidigt skall tillsätta en utredning med uppgift att göra en avvecklingsplan för den svenska stålindustrin. Sådant är sambandet. Detta är alltså en för vårt näringsliv och vår sysselsättning djupt allvarlig fråga.

Vidare talades det här om en statstjänsteman som varit ute och sagt någonting om dessa ting. Vad han sade var bara följande: Om man vill radikalt bringa ner svavelutsläppen och försurningen av våra sjöar, så får man satsa på kärnkraft i stället. Han föreslog alltså ingenting, han sade bara att så måste man göra. Det är inte något vi skall ta ställning till nu. Men det är bara att precis ställa fram problemet sådant det är, nämligen att vi genom utbyggnaden av elkraftförsörjningen via kärnkraften har lyckats spara någon miljard, och vi har nedbringat utsläppen av svaveldioxid med några hundra tusen ton och därmed förhindrat försurningen av våra sjöar och förstöring av vår miljö. Där har vi alltså gjort en mycket stor miljövinst. Det är det sambandet som föreligger.

Slutligen vill jag säga att ni är välkomna till dessa överläggningar. Det är bra att man kan ses även ett valår. Det är bra om det finns ett gemensamt ansvar för att slå vakt om sysselsättningen, för att stärka vår bytesbalans och för att hålla tillbaka prisstegringarna. Vi har klarat oss bra under krisens år. Vi skall fortsätta med att försöka stärka svensk ekonomi.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Fru talman! Efter den här debatten, som ingående har behandlat så gott som allt väsentligt i föreliggande betänkanden från finans-, skatte- och näringsutskotten, är det naturligtvis inte så stimulerande att börja redogöra för vad dessa betänkanden innehåller.

Av regeringens proposition 1975/76:100, bilaga 1, som föranlett denna finansdebatt, har till näringsutskottet hänvisats hemställan rörande allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse. Förslaget innebär, som tidigare här angivits, att de medel som med tillämpning av 1 § reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning skall överföras till allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses förvaltning får ökas från 500 milj. kr. till 1 000 milj. kr.

Med anledning av propositionen har herr Fälldin och herr Ahlmark väckt en gemensam partimotion nr 2044, i vilken hemställs att riksdagen under vissa villkor skall bifalla regeringens förslag att fonden skall tillföras ytterligare 500 milj. kr. för aktieköp och att paketförslaget, som kammaren senare kommer att rösta om, tillförs ett yrkande som bl. a. innebär att fjärde AP-fondens köp av aktier i fortsättningen skall vara begränsat till aktier motsvarande högst 5 % av röstvärdet i varje enskilt företag. Övriga yrkanden i motionen gäller översyn av reglerna för AB Företagskapitals verksamhet, höjning av maximibeloppet för lån genom företagarföreningarna ur hantverks- och industrilånefonden och höjning av investeringsanslaget till statens hantverks- och industrilånefond.

På grund av den behandlingsordning som måste tillämpas här i kam-

maren vid beslutet i dessa frågor kommer dessa yrkanden inte att behandlas i ett sammanhang. En del av yrkandena i motion 2044 kommer i stället att behandlas i samband med frågor om företagarföreningar, m. m.

Till näringsutskottets belänkande nr 34 har fogats reservationer av utskottets center- och folkpartiledamöter, nämligen reservationerna I och 4.

Det har nu visat sig att fonden redan i en del fall har förvärvat fler aktier än som motsvarar 5 % av röstvärdet i företaget. Det anser vi reservanter inte är riktigt. Förra gången en längre överläggning i den här frågan förekom mellan centern och socialdemokraterna i utskottet kom vi överens om dels att tillskjuta de medel som det då var fråga om, dels att riksdagen skulle få bättre insyn, dels att riksdagen skulle få en redogörelse för fondens aktieplaceringar. Däremot kunde vi inte komma överens om storleken på det röstvärde som man borde begränsa sig till. På den punkten konstaterade vi delade meningar, och frågan sköts på framtiden.

Det finns utomordentligt goda skäl, som centern och folkpartiet angivit i reservationen, att godkänna förslaget om ett kapitaltillskott till fjärde fondstyrelsen. Men det finns lika goda skäl att göra en ungefärligen motsvarande förstärkning av de små och medelstora företagens finansieringsmöjligheter på olika områden. Ett skäl härför är, som framhållits i debatten under hela kvällen, att företag av olika storlek bör ha ungefär samma utgångsläge när det gäller att få kapital. Därför anser vi att den ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning som föreslås i motionen är fullt riktig.

Begränsningsregler enligt femprocentsprincipen anser vi vara väl motiverade. Detta kom ju också 1968 års kapitalmarknadsutredning fram till. Om sedan regeringen och riksdagsmajoriteten har andra uppfattningar när det gäller säkerhetsfrågor och placeringspolitik är en sak för sig. Att en femprocentsspärr på ett olyckligt sätt skulle begränsa fondstyrelsens möjligheter att lämna önskade bidrag till finansiering av industrier, som utskottet är inne på, har vi svårt att tro. Det väsentliga är väl ändå att samtliga kategorier företag ges möjlighet till en hygglig finansiering.

Den sammankoppling av olika frågor som vi har gjort i motionen 2044 säger sig utskottet ha svårt att förstå – utskottet menar att den försvårar möjligheten att uppnå konstruktiva lösningar för näringslivet. Vi anser tvärtom att man bör se till att inte bara en sektor eller vissa sektorer av samhället får del av de kapitalsatsningar som näringslivet i stort sett behöver. Därför bör AP-fonderna tillföra Industrikredit, Företagskredit och andra s. k. mellanhandsinstitut medel så att den nuvarande lånekön elimineras och instituten i fortsättningen får en utlåningskapacitet på minst 1 miljard kronor.

Det förut nämnda anslaget till statens hantverks- och industrilånefond bör höjas till 150 milj. kr. för nästa budgetår. Vi föreslår också att det maximala lånebeloppet för varje enskilt lån i företagarföreningarna samtidigt höjs från 200 000 till mellan 400 000 och 500 000 kr.

I reservationen 4, som egentligen inte tillhör det ekonomiska paketet, yrkar vi att fjärde fondstyrelsen låter anställda i vederbörande företag representera fonden i företagets styrelser. På detta sätt undviker man maktkoncentration och centralisering av inflytandet. Vi anser att det är viktigt att riksdagen ger regeringen direktiv om att detta förfaringsätt bör tillämpas när fonden tillsätter styrelseledamöter i företagen. Utskottsmajoriteten menar att det bör ankomma på fondstyrelsen själv att avgöra hur den skall låta sig representeras i styrelserna. Ett uttalande från riksdagen på denna punkt vore emellertid klagörande och mer bindande för styrelsen i fortsättningen.

Man talar ju så mycket om inflytande och spridning av ansvaret inom näringslivets olika företag. Det här vore ett sätt att visa att man menar allvar med de deklamationer om jämlikhet och insyn m. m. som görs i den allmänna debatten.

Vad beträffar handläggningen av den fråga som detta utskottsbetänkande behandlar, har man – för att få ett sammanhängande innehåll och de olika punkterna att inbördes komplettera varandra – överenskommit om en viss paketlösning och om en viss voteringsordning, och våra yrkanden beträffande detta utskottsbetänkande blir beroende av utgången av den första voteringen beträffande finansutskottets betänkande nr 20. Vi vill emellertid åter understryka att det är oerhört viktigt att de företag och det näringsliv som ligger utom räckhåll för fjärde AP-fonden också blir delaktiga av de kapitalresurser som landets gemensamma ekonomi kan prestera, och vi anser att detta bör fastslås genom ett beslut i enlighet med vad vi i motionerna föreslagit.

När det gäller den allmänna ekonomiska politiken och frågorna om sysselsättningen har jag svårt att förstå den indignation som tidigare i debatten visats mot centerpartiets resonemang om 400 000 nya jobb. Om den bedömningen som partiet har gjort inte har något värde kan man ju låta saken bero och inte ständigt och jämt känna sig irriterad över det resonemanget.

Jag kan inte heller underlåta att kommentera finansministerns avspisande av ledamoten i näringsutskottet herr Wirtén och hans synpunkter beträffande Stålverk 80. Det förekom ju en liknande indignation när vi på sin tid under en kammarbehandling begärde att få ärendet återremitterat till näringsutskottet för att detta skulle få möjligheter att närmare granska planeringen av Stålverk 80. Det var samma sura miner då. Det sades att en återremiss skulle fördröja ärendet och att det därigenom kunde uppstå stora svårigheter. Efteråt visade det sig att den fördröjning som kunde uppkomma bara var lyckosam.

Sedan måste jag korrigera ett uttalande som herr Ekström gjorde i sitt första anförande i dag. Han ansåg att centern hade gått ifrån en uppgörelse för två år sedan angående den procentsats till vilken fjärde AP-fonden skulle få förvärva aktier i företag. Jag vill upprepa vad jag nyss antydde, nämligen att vad vi då kom överens om var storleken av det belopp som skulle tillskjutas fjärde AP-fonden och att riksdagen

skulle få en redogörelse för de arrangemang som fonden planerade. Men när det gällde femprocentsregeln konstaterades det från båda hållen att vi inte kunde komma överens och att den frågan fick ställas på framtiden. Antingen har herr Ekström glömt detta eller också har han – på grund av att han inte är ledamot av näringsutskottet – missuppfattat denna fråga. Han gjorde emellertid under förmiddagen en felaktig bedömning.

Fru talman! På grund av den behandlingsordning som har överenskommit ställer jag nu inte några yrkanden utan återkommer då näringsutskottets betänkande har föredragits.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! När jag satt i min bänk och lyssnade på statsministerns senaste inlägg gjorde jag några reflexioner, sedan Gösta Bohmans replikrätt hade upphört.

I England tvingas man nu att sänka skatterna för att komma till rätta med ekonomin. I Sverige vill socialdemokraterna höja skatterna i motsvarande läge. De brittiska socialdemokraterna är tydligen klokare än sina svenska kolleger i detta avseende.

Statsministern talade också gång efter annan om överbud. Annars brukar man från det socialdemokratiska partiet alltid beskylla oss moderater för en social nedrustning. Nu kallar statsministern Gösta Bohman t. o. m. för en riktig "bidragsmuffe". Det var ett nytt ord, som jag aldrig har hört förr. Man skall nog ha herr Palmes fotarbete för att kunna få den ekvationen att gå ihop.

Tidigare i dag har herr Burenstam Linder ingående redogjort för moderata samlingspartiets inställning till förslaget om mer pengar till fjärde AP-fonden för aktieköp m. m. – detta med anledning av finansutskottets betänkande 1975/76:20. Själv tänker jag därför helt kort redovisa vår ståndpunkt i anledning av reservationen 2 i näringsutskottets betänkande 1975/76:34.

Vi moderater reserverar oss här mot att ytterligare medel ställs till fjärde AP-fondens förfogande för aktieköp samt föreslår att i reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning görs den förändringen att AP-fonden ej skall få inköpa mer aktier i ett bolag än som svarar mot 5 % av röstvärdet.

Vi delar alltså inte uppfattningen att medel ur fjärde AP-fonden skall få användas för aktieköp. Vi är fortfarande av den meningen att AP-fonden inte bör äga aktier. Brotsett från att de spekulativa drag som därigenom ges fonden strider mot fondens syfte kan starka principiella skäl anföras mot det slags maktkoncentration i det allmännas hand som uppstår och vilken vid AP-fondens tillkomst uttryckligen förklarades inte vara äsyftad. Jag vill gärna konstatera att det var själva motiveringen, när man på sin tid skapade denna fond.

Herr talman! Det allmännas inflytande på det svenska näringslivet är, som alla här i kammaren vet, i ständigt ökande, och regeringen ber riksdagen om alltmer pengar till bl. a. statlig företagsamhet. Det sägs i budgetpropositionen att motivet för att ge AP-fonden ytterligare 500 milj. kr. till aktieinköp närmast skulle vara att stärka företagens försörjning med eget kapital. Men vill man göra detta, borde man i stället sänka ATP-uttaget och därigenom öka självfinansieringsgraden. Ett annat sätt vore att ge olika mellanhandsinstitut ökade resurser att tillgodose företagsamhetens efterfrågan på kapital.

Nu vill regeringen ytterligare öka det allmännas makt över näringslivet genom ett tillskott av pengar till fjärde AP-fonden. Den ständiga strävan att ge staten ökad makt över företagen, om än indirekt, kan komma att få mycket negativa konsekvenser för svenskt näringsliv och för det svenska samhället.

Det är mot denna bakgrund man får se vårt krav på att en femprocentsregel införs, innebärande att AP-fonden inte skall få inköpa mer aktier i ett bolag än som svarar mot 5 % av röstvärdet. Med andra röstvärden kommer genast kraven på styrelserepresentation att öka, och med den strävan regeringen har kommer också arbetet på en planekonomi att ytterligare intensifieras.

Men även starka praktiska skäl talar emot aktieköp för AP-medel. Visserligen leder sådana till att utrymmet för nyemission ökar på börsen, men samtidigt – och det är viktigt att komma ihåg – måste ju utrymmet på kreditmarknaden minska med samma belopp.

De företag som får sin finansieringssituation förbättrad är i första hand de stora börsnoterade företagen, som ju oftast är rätt lönsamma och som ändå, tycker man, borde ha ganska goda finansieringsmöjligheter. I allmänhet torde det också förhålla sig så att det är de mindre företagen som under senare år fått allt större finansieringssvårigheter. Det har f. ö. påtalats från olika håll i dagens debatt.

AP-fondens aktieköp är således enligt vår moderata uppfattning inte ett effektivt medel att höja investeringsbenägenheten inom näringslivet som helhet. AP-fondens aktieköp är heller ingen långsiktig lösning för näringslivets finansiering, om man inte är beredd att låta AP-fonden köpa aktier regelbundet även i framtiden, och vi anser att mycket starka principiella skäl talar emot detta. Därför är vi inte intresserade av den här tanken.

Herr talman! Jag vill nu övergå till att helt kort anföra några synpunkter på näringslivets situation i vårt land just nu och då kanske med speciell inriktning på de mindre och medelstora företagen. Att arbetslösheten inte har ökat mer under den konjunktursvacka som vi upplever är i och för sig mycket glädjande. Det finns väl flera förklaringar till detta mycket positiva faktum. Den främsta orsaken tycker jag nog har varit den lageruppyggnad som skett inom svensk industri men som inte kan väntas fortsätta så värst mycket längre. I flera branscher är lagren sprängfyllda, och det finns andra som inte vågar bygga ut lagren mer med

tanke på risken för att varorna blir inkuranta.

Intressantare än siffrorna över antalet arbetslösa är emellertid siffrorna över antalet lediga platser, något som jag tror inte har nämnts i den här debatten. Här har det varit en mycket stark nedgång, som endast delvis kan förklaras av de s. k. Åmanlagarna, vilka gör företagen obenägna att inför en oviss framtid nyanställa folk och därmed ådra sig ett långsiktigt ansvar. Den viktigaste orsaken är, såvitt jag kan förstå, att företagen i allmänhet bedömer framtidsutsikterna som ganska dystra.

Obenägheten att nyanställa folk drabbar främst ungdomen, och ungdomsarbetslösheten håller på att bli ett allvarligt problem – det har ju t. o. m. statsministern i dag fått erkänna – som man inte i längden kan dölja med en make up i form av anslag till kommunerna för beredskapsarbeten åt ungdomar. Det är inte den sortens tillfälliga jobb som de unga, som nu skall gå ut i arbetslivet, drömmer om. Den verkliga ungdomsarbetslösheten är betydligt större än de officiella siffrorna visar, eftersom ett temporärt beredskapsarbete inte kan lösa sysselsättningsfrågorna på sikt.

Men, herr talman, det är inte bara ungdomsarbetslösheten som växer. Det ökande antalet varsel visar att snart kommer det att bli bekymmersamt även för yrkesutbildad arbetskraft i familjeförsörjningsåldern. Det förefaller därför osannolikt att sysselsättningen skall kunna hållas uppe, om inte kraftfulla stimulansåtgärder sätts in framför allt för den mindre och medelstora företagsamheten. Regeringen tycks emellertid vara mera intresserad av den statliga företagsamheten och storföretagen än av de flera hundra tusen mindre företagen runt om i vårt land.

De små investeringarna just nu kan på lång sikt bli en mycket allvarlig fara för vårt land i framtiden. De betyder nämligen minskade möjligheter att utnyttja den högkonjunktur, som vi ju tror skall komma – när den kommer vet ingen med bestämdhet. Men det finns också annat, som på sikt kan försvåra en ökad sysselsättning. De stora färdigvarulagren ute i industrin gör att många företag kan vänta med nyanställningar. Värre än detta är dock att det svenska näringslivet fått minskad konkurrenskraft på exportmarknaderna och på hemmamarknaden i konkurrens med importvaror. På exportmarknaderna kommer vi att få en mycket hård priskonkurrens, och när finansministern, sin vana trogen, litar på en konjunkturuppgång utomlands drar han nog väl stora växlar på framtiden.

Även om konjunkturen utomlands snabbt förbättras skall vi inte tro att den svenska konjunkturen ändras på en gång. Den svenska konkurrenskraften har det besvärligt, den är hårt ansatt eftersom kostnadsläget utomlands ligger långt under det svenska. Det dröjer åtskilliga år innan kostnadsläget i många länder hunnit i kapp det vi har i vårt eget land. Härtill kommer att de flesta länder har bekymmer med sin valutaställning. Alla industriländer kommer därför att öka sina exportansträngningar, och alla företag kommer – det kan vi vara förvissade om – att nogsamt slå vakt om sina marknadsandelar. Ingen vill förlora mark-

nadsandelar, som kan vara svåra att återvinna vid en konjunkturuppgång. Det betyder i sin tur att svenskt näringsliv måste räkna med mycket låg lönsamhet, och det gör det naturligtvis svårt, för att inte säga omöjligt, för många företag att öka antalet anställda.

Vår konkurrenskraft försämras ytterligare av de ökande kostnaderna i år, inte minst när det gäller den indirekta beskattningen på företagen. I min egen bransch, den manuella glasindustrin, ser vi i dag exempel på det. Två företag kommer förmodligen att läggas ned och 130 anställda berörs. Den kris som denna hantering befinner sig i beror mycket på det höga kostnadsläget och inte minst på de indirekta avgifterna som gör att vi börjar få svårt att konkurrera på exportmarknaderna. Jag vet att man i regeringskretsar teoretiserar om att ökande indirekt beskattning betyder minskade lönekrav från de anställda, och att det skulle bli en utjämning. Men, herr talman, det är bara en vacker dröm utan verklighetsförankring. Vi företagare, som i praktiken upplevt situationen, har smärtsamt fått erfara vad Haga II-uppgörelsen i verkligheten innebar.

I själva verket var lönekostnadsstegringen per producerad enhet i fjol dubbelt så stor i vårt land som i flertalet jämförbara industriländer. För åren 1975 och 1976 har den svenska industrin en ökning av lönekostnaderna inkl. de sociala kostnaderna på ca 40 %. Nu planerade eller sannolika lönekostnadsökningar jämte sociala kostnader för 1977 väntas före avtalsmässiga höjningar – märk väl *innan* vi diskuterat avtalet – uppgå till 12,5 %; bara det en kostnadsökning som sannolikt är *större* än lönekostnadsstegringarna i många andra länder.

Detta betyder ingenting annat än att de som har jobb får det bättre. Men hur går det för alla dem som kommer att ställas utan arbete? Och hur många blir det? Det är frågor vi i dag har rätt att ställa. Ja, herr talman, är det viktigare att lösa dessa problem än att hitta på nya avgifter och kostnadsstegringar för näringslivet.

Statsmakterna varken vill, kan eller får blanda sig i avtalsuppgörelserna. Men de kan heller inte tillåta att lönekostnaderna inkl. sociala kostnader når en sådan höjd att resultatet blir en ökad arbetslöshet och en katastrofal utveckling av handelsbalansen. Det finns egentligen bara *ett medel* för att hålla kostnadsutvecklingen inom en för sysselsättning och handelsbalans rimlig ram, nämligen den indirekta beskattningen av företagen. Det är därför ett krav från näringslivets sida, inte minst från de mindre företagen, på att nya indirekta skatter inte får läggas på företagen. Tenderar utvecklingen av vår export att gå i fel riktning bör man nogsamman överväga om inte situationen skulle kunna räddas genom att man slopar den allmänna 4-procentiga arbetsgivaravgiften. Under alla förhållanden bör näringslivet inte åläggas *nya sociala kostnader*, som *inte* har med företagsamheten och därmed med sysselsättningen att göra.

Naturligtvis måste man se till att investeringarna stimuleras. Ett förlängt lagerstöd och några månaders förlängning av det extra avdraget för företagens maskininvesteringar är i och för sig bra men räcker inte. I stället borde företagen få rätt till större avsättningar för investeringar.

Det är ju av vikt att företagens investeringar sker i sådan takt att produktionsapparaten står beredd när konjunkturuppgången kommer.

Nu har man från socialdemokratiskt håll sagt att årets budget är en företagsvänlig budget, en stimulansbudget. Men man frågar sig då: Vad är det egentligen man stimulerar?

Jo, man vill stimulera den statliga företagsamheten med 1 500 milj. kr., och man vill – en fråga som behandlas i det här huset just nu – ge den fjärde AP-fonden ytterligare 500 miljoner att placera i aktier i de trots allt ganska få storföretagen. Men den mindre och medelstora företagsamheten har tydligen glömts bort. Och ändå, herr talman, betyder just denna kategori av företagsamheten så mycket inte bara ur sysselsättningssynpunkt utan också ur lokaliseringssynpunkt. Det är den mindre och medelstora företagsamheten som håller så många samhällen ute i landsorten vid liv – inte minst i de bygder som jag själv kommer ifrån, där ofta ett företag är det enda på orten.

År 1969 fanns det i vårt land 234 567 företag med högst 50 anställda. Tillsammans sysselsatte dessa företag 890 041 anställda. Företagen med över 50 anställda var till antalet endast 6 313. Skulle man sätta gränsen för mindre och medelstora företag, dit f. ö. huvudparten av våra familjeföretag hör, vid 200 anställda skulle antalet sysselsatta inom den mindre och medelstora företagsamheten med säkerhet överstiga antalet personer sysselsatta inom storindustrin. Därför kan man säga att de smärre företagen utgör en *mycket* betydelsefull grupp när det gäller sysselsättningen. Men den betyder kanske lika mycket för samhället när man tar i beaktande att den, som jag nyss nämnde, skapar jobb utanför de stora industriorterna. Men denna betydelsefulla företagargrupp har regeringen negligerat rätt mycket och helt enkelt satt på hård svältkost.

Herr talman! Det skall emellertid erkännas att det finns ett visst psykologiskt motstånd inom den mindre och medelstora företagsamheten just nu för satsningar på framtiden. Det vore inte riktigt om jag inte gjorde det konstaterandet eftersom jag har upplevt detta vid träffar med mindre och medelstora företagare runt om i landet. Vad är det då som gör att man är skeptisk inför framtiden? Jo, bl. a. oklarheten i fråga om regeringens inställning till LO-förslaget om löngagarfonder – med tanke på uttalanden från ledande LO- och Metallhåll får väl nu herr Meidners förslag betraktas som LO:s eget – gör att många egenföretagare och familjeföretagare är osäkra på om de skall våga satsa på framtiden. Om en företagare vet att han inom ett relativt litet antal år kommer att förlora sitt företag till ett obestämt kollektiv är han knappast beredd att göra långsiktiga investeringar eller andra satsningar för framtiden. Detta *kan* vara en bidragande orsak till den låga investeringsbenägenheten just nu inom svenskt näringsliv, särskilt bland de mindre och medelstora företagen. Det är någonting som regeringen nogsamt borde begrunda.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Den finanspolitiska debatten har varit en lång dags färd mot natt, och mycket intressanta synpunkter har kommit fram. Inte minst framförde statsminister Palme i sitt avslutningsanförande den mycket intressanta tesen om att socialdemokraterna representerade de organiserade löntagarna. I ett sammanhang svepte han in alla medlemmar i TCO och SACO samt alla andra organiserade löntagare under socialdemokraternas kapprock. Nog vet vi att finansministern i andra sammanhang har uttalat sig om att villaägarna var vårt folk, men jag vill starkt ifrågasätta om man kan kollektivisera hela den organiserade löntagarkåren på det sätt som statsministern gjorde i sitt senaste inlägg. Jag tycker det var litet väl magstarkt.

I dagens ekonomiska debatt har vi diskuterat förutsättningarna för det svenska näringslivet. Alla talare har varit överens om att det är viktigt att det svenska näringslivet har en hög expansionskraft och god tillgång på riskvilligt ägarkapital. Det är också viktigt att anskaffningen av det nödvändiga kapitalet kan underlättas. Med stor sannolikhet kommer den anskaffningen, liksom förhållandet är i dag, att i framtiden utgöra ett stort problem för vissa företag och branscher. Detta gäller i högsta grad för sektorn mindre och medelstora företag, som under vissa år hittills haft en otillfredsställande kapitalförsörjning. Men om kapitalförsörjningen kan tryggas, bör det bli möjligt för näringslivet att genomföra sina utvecklingsplaner och därmed åstadkomma kostnadsbesparande rationaliseringar, som kommer att vara till nytta för företagets konkurrensförmåga och utgöra ett mycket verksamt stöd för den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Under hela dagen har det från denna talarstol gått som en röd tråd hur viktigt det är för den svenska industrin att ha ett gott konkurrensläge gentemot utlandet.

Trots allt är det så – de flesta bedömare har den uppfattningen – att vi befinner oss i efterkrigstidens djupaste och mest utbredda konjunktur nedgång och att det är den varaktigaste. Hur djup och långvarig den svenska konjunktur nedgången blir är i stor utsträckning beroende av den internationella konjunkturen och hur den svenska exporten utvecklas. Under de senaste två åren har den svenska sysselsättningen hållits hög till priset av en försämrad bytesbalans. En huvudanledning till detta stora underskott är den ogynnsamma utvecklingen av vår handelsbalans. För att återställa jämvikten i bytesbalansen krävs det bl. a. en mycket betydande satsning på att öka vår export. Därför bör alla tänkbara åtgärder och projekt prövas för att förbättra vår ställning som exportnation. Det är då viktigt att de bristande möjligheterna att finansiera företagets investeringar undanröjs. Sådant hindrar ofta effektivt utnyttjande av svenskt tekniskt och organisatoriskt kunnande.

I dagens debatt har i huvudsak de hårda investeringarna, maskininvesteringar av olika slag, berörts. De mjuka investeringarna, som är minst lika betydelsefulla, har man i stort sett gått förbi. På samma sätt som det gäller att ha en finslipad och modern maskinpark, gäller det att ha

ett marknadsföringsorgan så att man kan sälja de produkter som tillverkas. Det är minst lika viktigt. Jag har sagt det tidigare men kan upprepa det nu, att det hjälper inte att man har mycket varor i lager om man inte marknadsför dem. Den butik som skyltar med sina produkter får också sälja dem. Den affär som inte har någonting i sitt skyltfönster lär heller inte få sälja någonting. Därmed inte sagt att vi inte satsar på marknadsföring från svensk sida. Men det finns all anledning att ta sig en funderare över om inte ytterligare åtgärder borde vidtas för att effektivisera vår utrikeshandel genom en bättre marknadsföring av svenska företags produkter, framför allt de mindre företagen.

I folkpartiet är vi medvetna om betydelsen av att näringslivet tillförs riskvilligt ägarkapital. När nu regeringen begär att fjärde AP-fonden skall få vidga sin medelsram till 500 milj. kr. är vi med på detta. Men detta bejakande av regeringens förslag sker under en viss förutsättning, som vi redovisar i reservationen I vid näringsutskottets betänkande. Vi anser att ett villkor för tillskottet skall vara att aktieköpen fortsättningsvis inte leder till att fonden äger mer än 5 % av något företags aktiekapital. Varför vill vi nu begränsa fondstyrelsens rätt att inköpa aktier utöver 5 % i något företag? Jo, vi har den bestämda meningen att fjärde AP-fonden skall vara ett neutralt finansieringsorgan och inte ett instrument för statligt inflytande över företagen. Aktieköp utöver 5 % kan vi därför inte vara med på. Det har Per Ahlmark och Rolf Wirtén tidigare understrukt i sina anföranden.

Nu vet vi av den nya redovisning som fjärde fondstyrelsen har avgett över sin verksamhet att fonden under det senaste året i flera fall har förvärvat större andelar i företag än som motsvarar 5 % av röstvärdet. Enligt vår uppfattning är detta olyckligt, men samtidigt vill vi inte ålägga fonden att försälja redan innehavda aktier. Vi anser att det skulle få vissa negativa verkningar.

Vi kan också dela den uppfattning som fjärde fondstyrelsen har när den gör gällande att majoriteten av svenska börsnoterade företag har intressanta och lönsamma investeringsalternativ, och säkert är att i många fall är dessa företag i stort behov av nytt eget kapital. Nu är inte den här situationen något specifikt för de stora börsnoterade företagen. Kapitaltillskott i olika former är minst lika behövligt för de mindre och medelstora företagen. Vi har från folkpartiet tidigare påtalat det felaktiga i att regeringen alltför ensidigt har separerat kapitalströmmarna till de större företagen och gynnat dem. Detta har självfallet varit på bekostnad av de mindre och medelstora företagen.

Hur stor betydelse riskvilligt kapital har för de mindre företagen visar t. ex. en undersökning som Malmöhus läns företagarcörening har gjort. Den undersökningen omfattade föreningens alla låntagare i jämförelse med börsföretag, som man slumpvis utvalt som referensgrupp – alltså börsnoterade småföretag. Det visade sig att sysselsättningen ökat betydligt mer i föreningsgruppen än den gjort totalt i Malmöhus län enligt den officiella statistiken. Det visar betydelsen av att de mindre industriföretagen har tillgång till riskvilligt kapital. De som hade tillgång till

sådan kapital fick en bättre produktionskapacitet.

Som vi anför i vår reservation måste investeringspolitiken läggas om så att företag i alla storleksgrupper tillgodoses. Vi motsätter oss inte att fjärde fondstyrelsen får det föreslagna kapitaltillskottet, men vi vill betona – och detta kraftigt – att satsningen på köp av aktier i stora företag måste kompletteras med motsvarande förbättring av de mindre och medelstora företagens finansieringsmöjligheter. Både Per Ahlmark och Rolf Wirtén har tagit upp detta – och detta yrkande kommer att behandlas av kammaren i annat sammanhang.

Vi anser att det måste vara en central näringspolitisk målsättning att de mindre och medelstora företagen får större låneresurser till förfogande. Jag tror att detta är ett viktigt medel för att bryta den nuvarande trenden inom det svenska näringslivet – att mindre och medelstora företag i stor omfattning köps upp av investmentbolag. Inför näringsutskottet hade vi i går en intressant redogörelse av Svenska AB Navigators verkställande direktör. Denne redovisade då sitt företags inköp av olika bolag. Han sade att det under 1975 inte var någon brist på företagare som ville sälja sin firma. Han betonade också att företagare, som tidigare inte hade visat något intresse av att sälja sitt bolag, under 1975 hade varit påtagligt mera benägna att göra det. Det allvarliga är naturligtvis inte att företag köps upp – det har hänt i alla tider – men effekten av de många uppköpen förstärks av att det numera tillkommer så få nya företag.

Utvecklingen med ökad makt över näringslivet för några få grupper och med en kraftig inskränkning av konkurrensen på viktiga sektorer kan inte accepteras från liberala utgångspunkter. Maktspridning och effektiv konkurrens är för oss självklara mål.

Statsminister Palme inbjöd i sitt anförande de politiska partierna till en rundabordskonferens, och denna dag har de mindre och medelstora företagens problem tagits upp av i stort alla oppositionstalare. Det skulle vara rätt naturligt att de mindre företagarnas näringslivsorganisationer också finge komma till tals med regeringen och framföra sina problem, eftersom regeringen och oppositionen har så diametralt motsatta uppfattningar om tillståndet hos de mindre företagen. Här vitsordar finansministern hur bra de har det i Sverige, och från oppositionen framför vi motsatt uppfattning. Vi måste naturligtvis träffa helt olika människor, men för den som följde den socialdemokratiska småföretagarkonferensen i Uddevalla – om också på litet avstånd – framgick det väl med all önskvärd tydlighet att man inte vara så speciellt nöjd med den socialdemokratiska näringspolitiken i vad det gäller de mindre företagen. Därför tycker jag att regeringen skulle vara generös och även inbjuda de mindre företagens näringslivsorganisationer, så att de vid ett viktigt tillfälle fick lägga fram sina synpunkter på den här i landet förda ekonomiska politiken och näringspolitiken. Jag tycker att de alltför länge har fått stå vid sidan om.

Vi talar ofta för olika grupper i kammaren, och jag talar gärna för de mindre företagen. Eftersom jag själv är småföretagare ligger det na-

turligt till att göra det, men jag tycker att det vore rimligt att de någon gång fick komma till tals även med regeringen i samband med en sådan här överläggning.

Jag skall nu, herr talman, gå över till reservationen 4, som behandlar frågan om representation för allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse i bolagsstyrelse. Vi reser anser att det ibland kan vara motiverat att fjärde AP-fonden för att bevaka sina ägarintressen är representerad i styrelsen. Men vi anser också att det inte får leda till att den makt och det inflytande som pensionsfondens kapitalplacering ger koncentreras till ett fåtal centralt placerade människor. Vår principiella uppfattning är klar därvidlag. Vi har den bestämda uppfattningen att styrelsen alltid i första hand bör överväga att söka sin representant i styrelsen bland företagets anställda. Det är viktigt att möjlighet ges för anställda att ta plats i företagets styrelse, och det skall självfallet inte blandas samman med de anställdas rättmätiga krav på styrelserepresentation i deras egenskap av anställda. Vår principiella uppfattning har förstärkts genom den snabba koncentration av makt och ägande som har skett inom näringslivet under senare år.

Jag biträder, herr talman, reservationerna 1 och 4 till näringsutskottets betänkande.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 34 behandlas överförande av medel till den allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse och dess användning.

Jag vill inledningsvis erinra om att vänsterpartiet kommunisterna i en motion år 1973 krävde att medel i stället borde sättas in i ett statligt produktions- och sysselsättningsprogram.

Om riksdagen hade följt detta förslag skulle vi i dag säkerligen ha haft bättre sysselsättningseffekter. Vi anser alltså att det borde vara betydligt förnuftigare att använda medlen i AP-fonden för att skapa sysselsättning och makt åt de anställda i företagen.

I vår partimotion 1975/76:188, som är föremål för behandling i föreliggande betänkande från näringsutskottet, ställer vi följande huvudkrav:

1. Att förvaltningen av AP-fonden sköts av en enda fondstyrelse.
2. Att majoriteten av styrelsen skall bestå av representanter för lönearbetarnas organisationer.
3. Att den nuvarande fjärde AP-fondens innehav av aktier i privatkapitalistiska företag avvecklas och att medel ur AP-fonden i stället används för att bygga upp nya statsägda industrier.
4. Att minst 50 % av den med AP-fondens aktieinnehav förbundna rösträtten skall tillkomma de anställda i vederbörande företag.
5. Att riksdagen beslutar att 5 % av fondmedlen, dvs. ca 4 400 milj. kr., tills vidare kan placeras på sätt som ovan föreslagits.

I den tidigare debatten här i kammaren i dag har sysselsättningsfrågorna

varit ett genomgående tema. Oron och maktlösheten inför den alltmer påtagliga frågan om att kapitalismen inte längre kan lösa dessa problem har gått som en röd tråd genom hela debatten. Denna oro är berättigad. Samtidigt står det lika klart att vare sig regeringen eller de borgerliga partierna kan visa på några konkreta vägar för en lösning av problemet. Vi förstår dilemmat. Det är ingenting nytt.

Kapitalismens motsättningar skärps med dess utveckling. Det privata näringslivet kan inte i nuet eller i framtiden lösa dessa frågor. Inga nya stora företag byggs upp. Investeringarna inriktas i huvudsak på att minska behovet av arbetskraft och inte på att öka och utvidga sysselsättningen. Grundorsaken ligger i det kapitalistiska samhällets kris och dess oförmåga att tillfredsställa människornas mest elementära rättighet, nämligen rätten till arbete och utkomst.

Ändock är inte den svenska privatkapitalismen missgynnad. Staten ingriper mycket aktivt i olika avseenden för att slå vakt om och söka lösa kapitalismens inneboende motsättningar för att över huvud taget göra det möjligt för den kapitalistiska produktionsprocessen att bestå. Otaliga är de gåvor, bidrag och skattelättnader som det privata näringslivet har erhållit av skattebetalarnas pengar för att hålla profiten uppe. Staten tillhandahåller kapital gratis eller till låg ränta. Staten svarar för en allt större del av samhällets service, kommunikationer, bostäder, utbildning, ja, allt som är nödvändigt för att upprätthålla en produktion. Staten svarar för en stor del av kostnaderna när det gäller forskning och tekniskt utvecklingsarbete, medan de privata kapitalägarna tar hem vinsterna. Bakom de ökade statliga insatserna inom kreditväsendet handlar det ju i första hand inte om någon konkurrens med storfinansens affärsbanker; det handlar i stället om att väsentligen ge ett komplement – ett ökat utbyte av krediter, s. k. riskvilligt kapital, till det privata näringslivet. Några garantier för att kapitalet används på ett visst sätt föreligger inte. Detta gäller också de medel som hittills avsatts från fjärde AP-fonden för aktieköp.

I den allmänna debatten angående användningen av AP-fondsmedel för aktieköp har man försökt göra gällande att syftet med den nya användningen av medel ur AP-fonden i första hand är att tillföra företagen mera eget kapital till gagn för industriell expansion och ökad sysselsättning. Som ett ytterligare motiv har anförts att fonden genom aktieförvärven skulle bli delägare i företagen.

Vi var redan från början mycket kritiska mot dessa påståenden. Denna kritik har också besannats av utvecklingen under de senaste två åren. Fjärde AP-fondens placeringar har i huvudsak varit av två slag. Det har handlat om marginella inköp av aktieposter i s. k. väletablerade privata börsföretag. Det har handlat om större placeringar dels i AGA, dels i Volvo. Men ingen kan i dag påvisa att detta lett till att nya jobb har skapats. Inte heller har det lett till något inflytande för löntagarna över företagen. Herr Hovhammar lät i sitt inlägg tidigare i dag påskina att han var orolig. Jag tror att han kan vara helt lugn, för storfinansens

ägandepositioner kommer sannerligen inte att förändras.

Summeringen måste bli att löntagarnas pengar har använts för att stöd- köpa aktier i stora privatkapitalistiska företag. Något löntagarinflytande har inte alls blivit följden.

Vi har den bestämda uppfattningen att löntagarnas pengar inte kan få användas för aktieköp utan något som helst garanterat inflytande. Vad vi däremot anser vara en riktig politik och en riktig användning av löntagarnas pengar är att de sätts in i ett program för direkt till- växtfrämjande produktionsinvesteringar i form av nya företag som ägs av staten eller där staten i vart fall har det dominerande inflytandet, att de används för att etablera nya basindustrier främst i svårt utsatta regioner.

Sådana regioner har vi som bekant rätt många här i landet. Vart vi än vänder oss har vi för ögonen ett omedelbart behov av nya arbets- tillfällen. Främst i kön står ungdom och kvinnor och väntar på att få arbete och utkomst. Jag kan ta mitt eget hemlän, Västmanland, som exempel. Enligt officiella uppgifter angående länets arbetslöshetssiffror är det omedelbara behovet 6 000 nya arbetstillfällen. Av de arbetsökande är över hälften kvinnor, av det totala antalet registrerade arbetslösa är över hälften ungdom mellan 16 och 24 år.

Jag vill här också erinra om all den dolda arbetslöshet som vi vet finns. Många människor anser det inte mödan värt att gå till arbets- förmedlingen och anmäla sina tjänster därför att de på förhand vet att inget jobb kan erbjudas. Jag tror, herr talman, att det är ganska svårt att gå till dessa människor och säga: Jo, ni kommer att få nya arbets- tillfällen genom att man nu för över ytterligare 500 miljoner till den fjärde AP-fonden för aktieköp. Det är naturligtvis ingen som tror på något sådant. Här gäller det att göra mer aktivt bruk av medlen i AP- fonden för att skapa sysselsättning och makt åt de anställda i företagen.

I näringsutskottets betänkande säger man "att motionärerna torde ge uttrycket 'basindustri', ---, en vidare innebörd". Är det verkligen så svårt att förstå detta uttryck? Jag tror att man med litet god vilja ganska lätt kan begripa vad vi menar. Men problemet är väl snarast att man inte vill höra talas om basindustrier – dvs. statliga företag med ett reellt löntagarinflytande som skulle bryta storfinsansens makt.

Basindustrierna måste enligt vår mening bilda grundvalen för en ökad industriell verksamhet – det kan vara statliga verkstadsindustrier med metallmanufakturprodukter, det kan vara specialindustrier för motorer och utrustning exempelvis för transportsektorn, det kan vara petroke- miska industrier, det kan vara specialstålverk, som vi exempelvis är i behov av i Bergslagsområdet. Gemensamt för dessa basindustrier är att de kommer att utgöra grundvalen och drivmotorn för den ekonomiska utvecklingen i regionerna; i den meningen blir de alltså basindustrier.

En satsning på statliga basindustrier är nödvändig, om vi över huvud taget skall kunna bereda sysselsättning åt människorna. Vi menar i vårt parti att 5 % av fondmedlen – omkring 4,5 miljarder f. n. – bör placeras

och användas för att bygga upp statsägda industrier och att den nuvarande fjärde AP-fondens innehav av aktier i privatkapitalistiska företag bör avvecklas. Vi anser att en sådan användning av löntagarnas pengar står i överensstämmelse med deras intressen både i nuet och i framtiden.

En satsning på statliga basindustrier inbegriper också att de anställda som arbetar i dessa företag skall ha det avgörande inflytandet över företaget. En företagsdemokrati med reellt innehåll ligger också i de arbetandes intresse. Den metod, den linje som vänsterpartiet kommunisterna föreslår när det gäller att i de arbetandes intresse utnyttja och använda medel ur AP-fonden, är att göra slut på arbetslösheten genom uppbyggnad av statliga industrier, där makten i företagen tillförsäkras de anställda.

Ingen kan bestrida att användande av AP-fondens pengar på detta sätt skulle öka antalet sysselsättningsstillfällen i landet. Ingen kan bestrida att det ligger i hela arbetarklassens intresse att vi söker skapa livskraftiga regioner och landsdelar, utgående från målsättningen om allas rätt till arbete oavsett kön och bosättningsort. Det måste bli slut på den regionala obalansen. Styrning av större investeringar är därför nödvändig. Därest åtgärder av det slag vi föreslår inte realiserar sig för att åstadkomma sysselsättning, kommer hela landsändar och regioner inom kort att få vidkännas mycket betydande svårigheter. Den samhälleliga servicen kommer inte att kunna upprätthållas, och människornas rättmätiga krav på socialt och kulturellt utbud blir ännu sämre tillgodosedda. Det blir med andra ord en social degradering som inte kan accepteras. För att motverka en sådan social degradering måste enligt vår mening – som vi har skisserat den i vår partimotion – AP-fondens medel användas.

Herr talman! Jag avser att yrka bifall till reservationerna 3 och 5 i näringsutskottets betänkande.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! På detta stadium av debatten är det väldigt svårt att tillföra något nytt, och jag skall därför inskränka mig till några få synpunkter, främst beträffande fjärde AP-fonden.

I år liksom 1973 gäller att det för svensk borgerlighet är viktigast att begränsa AP-medlens användning så mycket som möjligt till sådana former som inte medger inflytande för de anställda, som ju är AP-fondernas egentliga ägare. Helst ser man att AP-medlen blir rena lånemedel som via bankerna förmedlas till företagen. Aktieköp är man ytterst misstänksam emot. Men sedan nu fjärde AP-fonden har verkat några år är man försiktig. Det är bara moderaterna som går på den totala avslagslinjen. Folkpartiet har lärt av tidigare misstag och föreslår nu att de 500 miljonerna beviljas, dock med mycket stora restriktioner. Det som för förra folkpartiledaren var den väldigaste socialiseringsaktionen genom tiderna godtas nu av hans parti, låt vara med vissa inskränkningar.

Såväl centern som folkpartiet är således tveksamma i sina bifallsyrkanden. Fjärde AP-fonden skall endast få köpa högst så mycket aktier

som motsvarar 5 % av rösträtten i företagen. AP-fondernas pengar är farliga pengar, deras makt måste man begränsa på alla vis. Men den privata pengarna är inte farliga, i synnerhet inte om man äger mycket av dem. Någon fara med svenskt storkapital har inte de borgerliga känt av. Tydligt går också multinationella pengar ganska bra. Men AP-fondspengar är man rädd för. När nu centern medverkar till uttalanden om att när det gäller AP-fondens aktier i företagen skall i första hand de anställda företräda på bolagsstämman, så måste man se det mot bakgrunden av att centern motsätter sig köp av mer än 5 % av aktierna. Större tilltro har man inte till de anställda. 95 % tilltro till storkapitalet och 5 % tilltro till de anställda, det är centerns och folkpartiets uppfattning om ekonomisk demokrati – det kan vara värt att notera.

I det föreliggande utskottsbetänkandet finns ett särskilt yrkande från centern och folkpartiet att när den fjärde AP-fonden blir representerad i ett bolags styrelse i kraft av sitt aktieinnehav, då skall man utse någon av de anställda som styrelseledamot. Med den omfattning AP-fondens aktieköp skulle få enligt center- och folkpartiförslaget kan det synas föga meningsfullt att diskutera vilka som bör utses till styrelseledamöter. Skulle nu ändå fonden råka få möjlighet att bli representerad i någon bolagsstyrelse, så bör den saken också kunna klaras utan särregler. Vid bolagsstämman bör de anställda i första hand utöva rösträtten, och då finner vi det inte befogat att särskilt peka ut för dem vem de skall välja. De anställda torde vara minst lika kapabla som andra att själva utse dem de skall välja.

Vpk har i sin reservation ett yrkande av annat slag än de borgerliga och vill att en betydligt större summa än regeringen föreslår – det rör sig om närmare 4 miljarder – skall satsas på utbyggnad av näringslivet men då enbart i statliga basindustrier. Rent allmänt kan jag hysa en viss sympati för den reservationen i så måtto att vad vi behöver nu i väldig omfattning är investeringsvilligt kapital. Den väg som man här anvisar är dock svårframkomlig. Det räcker inte bara med att ha tillgång till kapital. Man måste ha lämpliga projekt och lämpliga produkter också att satsa på, var nu dessa än finns. Det föreligger heller enligt såväl gällande som föreslagna stadgar inget förbud för AP-fonden att köpa aktier i statliga företag, om de skulle utbudas. Vi har dock i utskottet ansett att direkta statliga företagsinvesteringar bör kunna finansieras på annat sätt än över AP-fonden. Staten är ju i dag en stor låntagare i AP-fonderna, om också inte i den fjärde fonden.

I sin motion rörande anslagen till fjärde AP-fonden hade mittenpartierna ställt upp en rad villkor för sin medverkan. Dessa villkor har man dock nu gått ifrån, och jag skall inte kommentera annat än en punkt. Man söker i sin motion, liksom i sin allmänna propaganda, göra gällande att statsmakterna skulle vara särskilt njugga mot små och medelstora företag när det gäller kapitaltilldelning och i stället gynna storföretagen. Detta är inte sant. I årets budgetproposition tas t. ex. upp 1 500 miljoner till regionalpolitik, pengar som i allt väsentligt går till små och medelstora

företag. Anslagen till hantverks- och industrilånefonden liksom företagarföreningarnas egen utlåning skall jag inte här behandla. Vi återkommer till detta senare i vår. Men låt mig konstatera att utlåningen är betydelsefull och ökande. AB Industrikredit och AB Företagskredit – ett par andra låneinstitut som särskilt omnämns i centermotionen – har under 1975 lånat ut ca 1 miljard till mindre och medelstora företag, och de har inte just nu något särskilt prekärt kapitalbehov. De får påfyllning i sina kassor från AP-fonderna när de behöver det. Utöver detta finns det också ett flertal andra låneinstitut med speciell inriktning på små och medelstora företag.

Jag har särskilt velat säga detta sista om småföretagens kapitalför-sörjning mot bakgrund av en socialdemokratisk småföretagarkonferens i Uddevalla som jag deltog i för ett par veckor sedan. Där diskuterade ett 60-tal småföretagare i två dagar olika företagsproblem. De var ense om att det inte var kapitalfrågorna som var de angelägnaste problemen. Nej, det var helt andra ting – produktutveckling, samverkan mellan stora och små företag, vissa arvsskattefrågor, underleverantörssystemet och liknande ting var problemen.

All företagsamhet har naturligtvis sina problem, särskilt i vikande exportkonjunkturer. De små och medelstora företagen har alltså sina problem. De får det inte ett dugg bättre genom allmänt gnäll över skatter eller tillyxade överbud när det gäller kapitaltillförseln. Det är bara en seriös analys av vilka deras speciella problem är och konkreta förslag om hur man skall komma till rätta med de problemen som hjälper dem. Det är min fasta övertygelse att företagare, anställda och samhället gemensamt skall kunna lösa problemen. Industridepartementet, industriverket och de regionala industriservicemyndigheterna gör allt de kan för att hjälpa företagarna på olika sätt, men naturligtvis är viljan, entusiasmen och kunnigheten hos företagaren och hos de anställda den viktigaste förutsättningen för ett gott resultat.

Herr talman! Jag får återkomma beträffande yrkandena senare.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Som herr Svanberg sade har dagens debatt berört de flesta områden, och jag skall nu bara ta upp ett par små frågor.

Vi från mittenpartierna anser att AP-fondens medel är farliga, sade herr Svanberg, men om multinationella företag slussar in pengar och köper upp de mindre företagen, så är det inte farligt. Jo, både herr Wirtén och herr Ahlmark har i sina debattinlägg i dag sagt att vår uppfattning är att det är olyckligt att de mindre företagen köps upp i så stor utsträckning.

Vad sedan styrelserepresentationen angår har vi sagt att om man i fjärde AP-fonden vill utse styrelserepresentant i ett företag där man har låt oss säga 5 % av röstvärdet, så bör – det står uttryckligen bör – man utse den representanten bland de anställda i företaget. Vi tycker att det är ekonomisk demokrati att de anställda får en representant i styrelsen.

Jag kan inte se att det skulle innebära något motsatsförhållande till ekonomisk demokrati. Varför skall man endast ha centralt utsedda styrelseresrepresentanter? Om och när AP-fonden begär en plats i styrelsen, så tycker vi det är rimligt att man utser någon som arbetar i företaget.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi moderater håller fortfarande med förutvarande folkpartiledaren herr Helén om att fjärde AP-fonden är den största socialiseringsaktionen genom tiderna.

Herr Svanberg sade att vi vill gynna storföretagen och storkapitalet, men det är ju så att de 500 miljoner som vi nu skall besluta om går just till dessa stora företag, medan de mindre och medelstora ingenting får med av de pengarna. Det är bara på det sättet.

Sedan talade herr Svanberg också om den socialdemokratiska företagarkonferensen i Uddevalla, som också jag har läst om i pressen. Jag uppfattade emellertid den konferensen så, att socialdemokraterna känner sig irriterade och plågade av den kritik som de icke-socialistiska partierna har riktat mot regeringspartiet för det sätt på vilket småföretagarna i vårt land behandlas. Det tycker jag framgick ganska tydligt, när man läste referaten från konferensen i Uddevalla.

De mindre och medelstora företagen är främst oroade över arbetsgivaravgifterna. Det har jag tidigare framfört vid många tillfällen i denna kammare. De avgifterna slår mycket hårt. Mindre och medelstora företag är arbetskraftsintensiva och drabbas därför hårdast. Vidare gör Åmanlagarna att många företagare i dag är mycket betänksamma när det gäller att nyanställa arbetskraft. Slutligen gör också förslaget om § 32 – som också kommer att behandlas här i vår – att många tvekar att investera och ser framtiden ganska mörk. Även den saken har jag tidigare påpekat i dagens debatt.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro säger att han hyser stark kärlek till de anställda, och han vill gärna att de får sitta med i bolagsstyrelsen. Men herr Andersson ser effektivt till att de anställda egentligen aldrig skall ha någon möjlighet till det, därför att aktieinnehavet inte får bli mer än 5 %. Jag tycker därför inte att herr Andersson skall skryta så mycket med den platoniska kärleken. Jag tror också att de anställda är fullt i stånd att själva välja sina ombud – om det någonsin skulle gå dithän att de får en styrelseresrepresentation med de förslag som folkpartiet och centern har lagt fram.

Sedan sade herr Andersson att man i folkpartiet är emot de multinationella företagen. Även det måste vara en ganska platonisk känsla, eftersom man inte vill göra något som går de företagen emot; man talar bara allmänt om att man är emot dem.

Herr Hovhammar har bekymmer med flera ting. Han har bl. a. bekymmer med småföretagarkonferensen i Uddevalla. Han talar om för

mig, som var närvarande, vad som verkligen sades där. Han hade läst referat i pressen av det. Jag tror att det är farligt att låta sig informeras enbart genom vad tidningarna skriver. Jag tror jag vet bättre vad som sades.

Där sades bl. a., herr Hovhammar, att den verksamhet som vissa s. k. småföretagarorganisationer – herr Hovhammar kanske kan räkna ut vilken organisation som framför allt avsågs – bedriver är en direkt fara för småföretagen på grund av ensidigheten i denna verksamhet, kverulansen och oförmågan att verkligen ta upp de reella problemen.

Småföretagarna hade problem – det vill jag inte förneka. Det var många problem som vi allvarligt diskuterade. Men det var inte så att det enda problemet var bristen på pengar och skatterna. Det finns annat att göra. De var inte där för att protestera mot socialdemokratin. De var där för att protestera mot självvalda företrädare för dem som vet vad de vill bättre än de vet det själva.

Herr talman! Med detta anser jag att jag har fullgjort min del av debatten och tänker inte delta ytterligare i den.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påstå att herr Svanbergs minne sviker honom alldeles bedrövligt här i kväll, inte minst när det gäller styrelserepresentationen. Frågan om de anställdas representation i styrelsen har för mig och folkpartiet gällt att de skall ha det i egenskap av anställda i företagen. Jag vill erinra om det motstånd vi mötte från socialdemokraterna när Sven Wedén en gång i tiden föreslog att de anställda skulle få styrelserepresentation.

När det gäller de multinationella företagen har jag i gott minne hur vi ensamma i näringsutskottet förde fram reservationer som skulle innebära en begränsning av deras makt. Det kan inte bestridas. Herr Svanberg kan gå till näringsutskottets gamla betänkanden och kontrollera det. – Nog sagt om detta.

Herr HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte direkt bekymrad över att det var en socialdemokratisk småföretagarkonferens i Uddevalla. Var och en har ju rätt att hålla sina konferenser. Men det är klart att man blir bekymrad om de företagare som där var närvarande inte protesterade mot de höga arbetsgivaravgifterna och tog upp de problem som Åmanlagarna innebär, § 32-problematiken, generationsväxlingsproblemen, förmögenhetsbeskattningen m. m. Om de *inte* gjorde detta var det ganska unikt, för det är frågor som verkligen upprör företagarna i dag.

Vad beträffar den företagareorganisation som herr Svanberg syftade på kan jag glädja herr Svanberg med att den organisationen under 1975 haft sitt allra bästa år hittills och fått den allra största anslutningen från just de mindre och medelstora företagen.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Den mycket långa debatt som vi haft i dag har framför allt visat att varje saklig bedömning av vårt lands nuvarande ekonomi måste leda fram till slutsatsen att behovet av effektiva investeringar i näringslivet är mycket stort. Det måste vara en av de effektivaste åtgärder som kan vidtas för att bromsa upp den kraftiga inflation som vi nu har att brottas med. Det torde också vara den åtgärd som på sikt kan rätta till vår betalningsbalans. Det gäller att satsa våra resurser på effektiva investeringar som kan bli räntabla i en hård internationell konkurrens.

De effektivaste investeringarna torde kunna åstadkommas inom den stora flora som vi har här i landet av stora och små företag där det krävs en normal avkastning av det insatta kapitalet. Det kravet ställs inte för den ensidiga satsningen på den statliga företagsamheten.

Det är då av vikt att de åtgärder som statsmakten vidtar blir av generell art, så att vi inte får en snedvriden konkurrens. Det har vi haft alltför mycket av under de senaste åren på grund av att det gjorts en oändlig massa inbrott av alla de slag genom olika samhällsliga åtgärder. En verkligt konkurrensneutral åtgärd är de investeringsavdrag och bidrag som vi nu har. Tyvärr är dessa alltför små, och därför har oppositionen i skatteutskottet samlats i en reservation där vi kräver en fördubbling av investeringsavdragen-bidragen för maskiner och inventarier samt ett införande av investeringsavdrag för byggnader i näringslivet med 10 % eller motsvarande bidrag.

Vi har en mycket stor tillgång i den svenska småföretagsamheten; denna har en betydligt större anpassningsförmåga till marknaden än de större företagen, som helt naturligt inte har samma möjligheter att förändra sin produktionsprocess. En investeringsstimulans är särskilt lämplig för den mindre och medelstora företagsamheten, som därigenom får tillfälle till en inte sällan behövlig modernisering av sin produktionsapparat. Samtidigt ger dessa investeringsavdrag företagen en chans att lättare kunna exploatera nya idéer, som ofta finns i rikt mått hos småföretagen. Idéerna måste växa fram spontant. Det går inte att kommentera fram dem genom stora statliga satsningar. Det borde regeringen vid det här laget ha lärt sig, sedan man sett resultatet av sitt s. k. utvecklingsbolag, som har blivit ett verkligt fiasko med förluster på över 100 milj. kr.

Även från sysselsättningssynpunkt är det av vikt att den s. k. småföretagsamheten uppmuntras, då vi här har de mest arbetsintensiva företagstyperna där en blandning av hantverk och industri alltjämt lever kvar. Nog måste det kännas generande för regeringen att över 5 % av våra ungdomar i dag saknar sysselsättning. Det torde vara ganska självklart att det är något fel när just ungdomen inte kan finna plats i vårt arbetsliv. Det måste vara beklämmande att som ung börja med att bli föremål för samhällets åtgärder för att kunna beredas sysselsättning och inte finna en sådan på den normala arbetsmarknaden.

Vi måste se till att det återigen skapas en framtidstro inom vårt svenska

näringsliv. Det gäller inte minst för de små företagen som tillsammans har så stor betydelse för helheten. Företagslusten måste åter få sin chans. Det måste ånyo bli ett intresse för nyföretagsamhet. Den nuvarande politiken medför att många företagare helst vill komma ifrån det ansvar som det innebär att ha många anställda i sin tjänst. Det visar att det är något fel på den förda politiken. Ett led i strävandena att göra det något lättare för företagsamheten är att riksdagen bifaller den reservation som har fogats vid skatteutskottets betänkande nr 29.

Vi har hört talas om en konferens som skall hållas om några dagar. Det skall bli verkligt intressant att se om Sveriges statsminister anser sig ha behov av representanter för hantverks- och småindustriorganisationerna vid den konferensen.

Herr talman! Jag ber att få återkomma senare med yrkande om bifall till vår reservation vid näringsutskottets betänkande nr 34.

I detta anförande instämde herr Oskarson (m).

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I denna debatt, som pågått hela dagen, har konjunkturpolitiken varit huvudämnet. Oron för den ekonomiska utvecklingen, sysselsättningen och de framtida exportmöjligheterna är frågor som ständigt möter i den politiska debatten. Den politik som hittills förts har bl. a. syftat till att via lagerstöd skapa förutsättningar för fortsatt produktion. Denna politik har stöd från alla partier. Men även om det är fallet, kan ingen bortse från de risker och problem som kan uppstå när man på detta sätt möter en lågkonjunktur, särskilt om lågkonjunkturen blir alltför långvarig.

Enligt mitt sätt att se är detta *en* väg för att bibehålla sysselsättningen. En annan väg på vilken man samtidigt bör satsa är att utnyttja lågkonjunkturen till att förbättra och bygga ut produktionsapparaten. Regeringen har också vidtagit åtgärder i denna riktning. Vad tvisten i dag egentligen gäller är huruvida dessa åtgärder är tillräckliga.

Regeringen har stimulerat den offentliga sektorn genom att tidigarelägga investeringar och genom att ställa större kapitalresurser till förfogande. Också för storindustrin har betydande stimulansåtgärder vidtagits, bl. a. genom frisläpp av investeringsfonderna. Men möjligheten att under gynnsamma perioder avsätta till olika slag av investeringsfonder är förbehållna de större företagen. Den stora gruppen mindre företag och delvis även medelstora företag är fortfarande utestängda från denna möjlighet till resultatutjämning.

För att på något sätt också inom denna totalt sett stora grupp stimulera till investeringar beslöt riksdagen i höstas att införa ett tioprocentigt investeringsavdrag för investeringar i maskiner och inventarier att utgå t. o. m. utgången av 1976. Samtidigt genomfördes det ofta framförda centerförslaget att investeringsavdraget skulle kompletteras med ett motsvarande investeringsbidrag.

Konjunkturutvecklingen har sedan dess ytterligare dämpats, och enligt centerns och folkpartiets uppfattning, framförd i mittenmotionen 1975/76:2043, bör detta medföra att investeringsbidraget och investeringsavdraget nu förstärks för att stimulera till snabba beslut inom näringslivet om ytterligare investeringar. Förslaget, som framgår av den till skatteutskottets betänkande nr 29 fogade reservationen, är så utformat att investeringsavdraget skall höjas till 20 %, och att investeringsbidraget för liknande investeringar skall höjas till 8 %. Vidare föreslås ett investeringsavdrag på 10 %, och ett investeringsbidrag på 4 %, för byggnadsinvesteringar. De nya procenttalen bör i samtliga fall avse leveranser och byggnadsarbeten som sker under tiden den 15 mars–31 december 1976.

När det gäller stimulansåtgärder för byggnadsarbeten har de av regeringen tidigare vidtagna åtgärderna omfattat såväl den offentliga sektorn som storföretagen, medan däremot de mindre företagen ställts vid sidan om. Vi har ansett att också denna sektor bör få del av stimulansåtgärderna, inte minst därför att dessa i totalproduktionen spelar en väsentlig roll.

Stimulansåtgärderna bör vara så utformade att de verkligen stimulerar till snabba åtgärder för nya investeringar. Vidare bör de vara tidsbegränsade, också beträffande leveranstider, för att man skall uppnå åsyftad verkan.

Det är också så förslaget i reservationen är utformat. För att man skall kunna utnyttja det dämpade konjunkturläget till en upprustning av produktionsapparaten anser vi i centern att de i reservationen föreslagna åtgärderna är nödvändiga.

Herr talman! Jag återkommer med mitt yrkande när skatteutskottets betänkande nr 29 har föredragits.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! En av de viktigaste uppgifterna för samhället och för den ekonomiska politiken är att medverka till att alla människor som vill arbeta också kan få ett arbete. Att ha ett arbete är avgörande för människors trygghet, självkänsla och utveckling. Att inte ha ett arbete kan medföra otrygghet, sociala problem och bristande tro på framtiden.

Det är tillfredsställande att Sverige har och har haft lägre arbetslöshet än många andra länder. Det är också tillfredsställande att arbetslösheten nu minskar. Vi kan ju notera en inte oväsentlig nedgång under februari. Nu skall vi dock inte dra för stora slutsatser av detta. Arbetslösheten brukar vara lägre i februari än i januari. Men ändå är många människor – alltför många – i dag utan arbete. Därför är det angeläget för oss att se till att vi kan skaffa ännu flera arbeten.

En av de viktigaste förutsättningarna för en hög sysselsättning är ett starkt näringsliv med stabila och utvecklingsbara företag. Och en av de viktigaste förutsättningarna för stabila och utvecklingsbara företag är en hög investeringsvilja, att företagen fortsätter att bygga ut, skaffa nya

maskiner och skapa nya arbetstillfällen.

I finansplanen sägs att industrins investeringar under 1976 kommer att öka med 1 %. Det är klart otillräckligt. Långtidsutredningen räknar med att industrins investeringar måste öka med 5–6 % under resten av 1970-talet. Annars kommer vi inte att få balans i den svenska ekonomin. Vi har också i bakgrunden att investeringarna under 1975 var relativt låga inom industrin. De blir åtskilligt lägre än vad regeringen trodde i början av året. Det är därför en otillräcklig målsättning att investeringarna endast skall öka med 1 % – otillräcklig för 1976 för att klara sysselsättningen under året och otillräcklig på längre sikt för att öka styrkan i svensk ekonomi och för att ge människor jobb under kommande år.

I en motion från folkpartiet och centern säger vi därför att man måste försöka stimulera investeringarna och kapacitetsutnyttjandet i näringslivet. Efter nio timmars debatt i dag har mycket redan sagts, och jag skall bara stanna vid ett inslag som har behandlats av skatteutskottet, nämligen frågan om investeringsavdrag och investeringsbidrag.

Nuvarande regler innebär att företaget som investerar har möjlighet till ett extra skatteavdrag med 10 % av värdet av investeringarna i maskiner. Företag som inte kan utnyttja detta avdrag kan få ett bidrag med 4 % av investeringskostnaderna. Vi menar att investeringsavdraget för maskiner och inventarier bör vara 20 % och för byggnader 10 %. Investeringsbidraget bör på motsvarande sätt vara 8 % för maskiner och inventarier samt 4 % för byggnader.

En sådan förstärkning skulle medverka till att stimulera investeringarna och därmed sysselsättningen. De nya reglerna bör gälla omedelbart och avse resten av 1976. Vi får senare bedöma vilka investeringsstimulanser som kan bli nödvändiga efter 1976.

Vi säger samtidigt att vi är beredda att inte införa en investeringsavgift, om en senare högkonjunktur skulle nå en sådan nivå att efterfrågan skulle driva på inflationen. Vi menar och har sagt det också i andra sammanhang, att beskattningen och alltså bl. a. investeringsavdragen skall kunna användas som medel i konjunkturpolitiken. De skall kunna varieras – höjas eller sänkas – vid olika tidpunkter.

Skatteutskottets majoritet, de socialdemokratiska ledamöterna, vill vänta. Det är för tidigt att bedöma detta, säger man, och man vill först se på enkäter om företagens investeringsplaner. Men vi vet ju redan ganska mycket om detta. Vi vet vad som hände förra året. Vi har prognoser för 1976. Vi känner regeringens och långtidsutredningens bedömningar. Vi vet att investeringarna måste öka. Därför kan vi och bör vi ta beslut redan nu, och det är detta som sägs i reservationen till skatteutskottets betänkande.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med yrkanden efter behandlingen av finansutskottets betänkande.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Ett utmärkande drag i den ekonomiska politiken är stödet till privatkapitalet. Det finns en rad direkta bidrag, och avdragsmöjligheterna är många. Motiveringarna för olika former av subventioner är skiftande, men ofta åberopas sysselsättningsskäl. Det finns särskilda bidrag för att anställa olika kategorier på arbetsmarknaden, och det finns särskilda bidrag för att inte avskeda anställda. De borgerliga partierna har drivit och driver med stor energi linjen om att statsmedel på detta sätt skall ställas till privatföretagens förfogande. Regeringen har följt och följer denna linje, även om strid kan uppstå rörande omfattningen av de olika subventionerna.

De borgerliga motionerna om höjning av det särskilda investeringsavdraget och det statliga investeringsbidraget för inventarieanskaffning innebär att man vill gå vidare på subventionsvägen. Det är också beaktande att när man från socialdemokratiskt håll avvisar dessa krav så sker det bl. a. med hänvisning till de omfattande åtgärder som redan vidtagits för att, som det heter, stimulera näringslivets investeringar.

Vi menar från vänsterpartiet kommunisterna att det är angeläget att ompröva hela denna subventionspolitik. En statlig investeringsstyrning och etableringskontroll samt mobilisering av AP-fonderna för ett statligt industrialiseringsprogram skulle enligt vår mening vara effektiva åtgärder i kampen för rätt till arbete. Detta är åtgärder som inte fördelningsmässigt gynnar kapitalisterna och inte stärker deras grepp över investeringar och ekonomisk utveckling.

Den linje regeringen och de borgerliga partierna följt är orimlig. Den innebär att privatkapitalet i alla lägen skall understödjas; t. o. m. när profitintressena vållar arbetslöshet skall statsmedel användas för subventioner. Man kan inte bekämpa arbetslösheten genom ökade satsningar på de krafter som orsakar arbetslöshet.

Denna politik måste också ses i förhållande till skattepolitiken i övrigt. Subventioner till företagen, gynnsamma avdragsvillkor för dessa och liknande företeelser får genomslag på skatteområdet i övrigt. Det är skattepengar som används för bidrag och subventioner. Uteblivna skatteinkomster till följd av avdragsbestämmelserna måste tas in på annat sätt. Det går inte att isolera dessa frågor från den allmänna skattedebatten.

De avdragsgilla avsättningarna till olika fonder leder till att skatteinkomsterna till stat och kommun minskar. För kommunerna är det påtagbart hur skatteinkomsterna från företagen tenderar att minska samtidigt som de kommunala utgifterna stiger.

Detta driver fram kommunala skattehöjningar. Vi har från vpk i detta sammanhang aktualiserat frågan om en särskild bolagsskatt för att möjliggöra statliga insatser i syfte att hålla kommunalskatterna nere.

Trots överenskommelsen mellan regeringen och kommunförbunden om att under två år maximera den kommunala skattehöjningen till 1 krona kan vi notera att kommunalskatten höjdes med i runt tal 90 öre redan första året.

När vi därtill vet att kommunalskatten slår hårt i de lägre inkomstgrupperna kan vi direkt se vilka som får betala generositeten mot privatkapitalet. Kommunalskatten har större tyngd än den direkta stalliga skatten i inkomstlägen upp till 70 000 och 80 000 kr., dvs. för de flesta inkomsttagarna.

I en stor artikel i LO-tidningen har herr Sven Ekström, som är ordförande i kommunalekonomiska utredningen, visat hur en låginkomsttagare med 20 000 kr. i skattepliktig inkomst kan komma undan med 550 kr. i statsskatt men att han måste betala inte mindre än 5 200 kr i kommunalskatt. Vad som förvånat mig är att bland alla dem som krävt ett nytt skattesystem har knappast någon tagit upp frågan om kommunalskatten, säger herr Ekström.

Låt mig som kommentar till detta ändå påpeka att från vänsterpartiet kommunisterna har vi mycket energiskt drivit frågan om åtgärder för att hålla nera kommunalskatterna. Vi har som omedelbara åtgärder krävt ett statligt grundbidrag till pensionärernas bostadstillägg och att staten skall överta personalkostnaderna vid barnstugorna. Men vi har också krävt att kommuner och landsting befrias från skyldighet att erlagga allmän arbetsgivaravgift. Som det nu är tvingas man över den orättvist verkande kommunalskatten att ta in stora belopp som skall gå till statskassan. Dessa problematik har fått ökad tyngd genom de skatteomläggningar som Hagaöverenskommelserna inneburit.

På sikt menar vi också att en sammanslagen progressiv statskommunal skatt ter sig som en lösning. Det är ohållbart att stora delar av samhällsservicen skall finansieras med en skatteform som särskilt hårt drabbar dem som har låga eller medelhöga inkomster. Det är ohållbart att bolagen skall betala bara en bråkdel av skatteinkomsterna för den kommunala servicen. Vi menar att det måste vara möjligt att lösa de problem som hänger samman med den kommunala självstyrelsen och fördelningen av resurserna vid övergång till en sådan enhetlig statskommunal skatt.

Vi vill slå fast att skattepolitiken måste få en annan inriktning om den skall bidra till en omfördelning av skattebördorna. Att finansiera subventionspolitiken gentemot privatkapitalet genom kommunalskatter och indirekta skatter, som hårdast drabbar vanliga inkomsttagare, är en ohållbar skattepolitisk linje. Detta bör hållas i minnet när man från borgerligt håll högljutt klagar över skattebördorna. Den linje som de borgerliga partierna företräder förstärker ytterligare de negativa effekterna av skattepolitiken.

På en rad områden framträder orättvisorna i skattesystemet. De mest bärkraftiga gynnas på bekostnad av människor med låga inkomster eller med medelinkomster. Det gäller bl. a. avdragsreglerna. Ett och samma avdrag får olika effekt i olika inkomstlägen och hela avdragssystemet gynnar höginkomsttagarna och missgynnar låginkomsttagarna. Vpk har därför krävt förändring av avdragsreglerna i skattesystemet för att undanröja orättvisorna.

Detta gäller den indirekta beskattningen, som blir mest kännbar för

människor med låga inkomster. Att ta ut skatt på maten drabbar hårdast de grupper som måste använda större delen av inkomsten till livsnödvändig konsumtion. främst låginkomsttagare, barnfamiljer och pensionärer. När också prisstegringarna beskattas blir bördan särskilt tung. Vpk har därför krävt att matmomsen skall slopas, samtidigt som vi kräver en skärpt kapitalbeskattning.

Skatteflykt och skattefusk undandrar miljardbelopp från beskattning och vältrar därmed över ytterligare bördor på löntagarna. Det är speciella grupper som bedriver skattefusk och skatteflykt samtidigt som vanliga löntagare betalar skatt på varje intjänt krona. Vpk har därför krävt omedelbara åtgärder mot skatteflykt och skattefusk.

Sammanfattningsvis vill jag säga att skattepolitiken återspeglar de ekonomiska orättvisorna i samhället. Grupper som är gynnade i andra avseenden gynnas också skattemässigt, medan grupper som är missgynnade i andra avseenden missgynnas också skattemässigt.

Den gåvo- och subventionspolitik gentemot storföretagen som kommer till uttryck i skatteutskottets betänkande kan inte isoleras från skatte- och fördelningspolitiken i övrigt.

Vad privatkapitalet erhåller via gåvor, subventioner och generösa avdrag ökar ytterligare skattebördan för de stora grupperna människor med låga och medelstora inkomster. Detta är faktiska förhållanden som det inte går att komma förbi.

Vänsterpartiet kommunisterna företräder en linje som syftar till att skattepolitiken skall användas för att åstadkomma en omfördelning av skattebördorna. Det är nödvändigt att lätta bördorna för de stora löntagargrupperna och samtidigt skärpa beskattningen av bolagsvinster, kapital, höginkomster och stora förmögenheter.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det finns egentligen tre aspekter man kan lägga på de skattefrågor som behandlas i det här sammanhanget. Det gäller dels den konjunkturpolitiska aspekten, dels den fördelningsmässiga aspekten, dels den rent tekniska aspekten.

I det här läget i debatten anser jag mig inte vara kapabel att framföra några nya synpunkter på skattelättnadens konjunkturpolitiska betydelse. Den har ältats tillräckligt länge förut i dag.

Vad gäller det rent skattetekniska förfarandet tror jag lugnt att man kan säga att även om reservanternas förslag kommer att genomföras så möter inte heller det några tekniska hinder.

Den enda punkt där jag alltså anser mig ha något att tillföra debatten gäller den fördelningspolitiska effekten.

Varje åtgärd av det slaget innebär en viss orättvisa vid beskattningen. Om en företagare just nu råkar ha behov av en maskin så får han ett bidrag – eller om man så vill ett avdrag; det är ungefär samma sak – som den som köper maskinen vid ett annat tillfälle inte får. Varje avsteg från våra generella skatteregler innebär således orättvisor olika företagare

emellan samt mellan företagargrupper och andra grupper.

Det måste enligt skatteutskottets majoritet till väldigt starka skäl för att dylika åtgärder skall vidtas. Sådana skäl är enligt denna utskotts-majoritetens uppfattning inte för handen just nu.

Jag är medveten om att den kritik som riktats mot de orättvisor som ligger i att genomföra reservanternas förslag också kan riktas mot de mera begränsade förmåner som redan utgår, men det är inget skäl eller i varje fall ett dåligt skäl för att späda på ytterligare med skattelättnader och gåvor. Jag anser att det måste finnas bättre sätt att stimulera konjunkturen i dagsläget än just detta.

Herr talman! Även jag ber att få återkomma vid ett senare tillfälle med yrkanden.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om dessa betänkanden samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 2 Herr talmannen meddelade att på morgondagens föredragningslista skulle konstitutionsutskottets betänkanden nr 43 och 44, trafikutskottets betänkanden nr 12 och 15, näringsutskottets betänkanden nr 30–32 samt justitieutskottets betänkanden nr 23–25 i nu angiven ordning uppföras närmast efter skatteutskottets betänkande nr 29.

§ 3 Kammaren åtskildes kl. 23.20.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert